

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Een „Chinook”
haalt een
gecrashte helikop-
ter uit vijandelijk
gebied in Zuid-
Vietnam

(zie blz. 176)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN

H. A. Baalj
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

ir. H. Lankhorst

kolonel van de technische staf

A. Majers

brigade-generaal der artillerie

G. A. Numan

brigade-generaal der infanterie

CORRESPONDENTIE

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD,
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenhorst 28, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 144 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
-
- 145 Discriminatie
-
- 147 Moet dat nu allemaal werkelijk? Een hartekreet, door J. J. Hendriks, kolonel der infanterie
-
- 149 Design-to-cost: perfectie versus betaalbaarheid, door J. Pelt, kolonel van de verbindingdienst
-
- 155 De Sovjetrussische overzichtskaart, door C. Ros, eerste luitenant van speciale diensten
-
- 159 Zwitsers of Nederlands legervormingspatroon? door prof. ir. J. W. Bonebakker
-
- 164 Het Spaanse masker van Stalin, door H. Toorenvliet, publicist, Den Haag
-
- 169 Leiderschapstraining als practicum in het leiden van kleine groepen, door H. P. B. Koevoets, eerste luitenant der infanterie
-
- 175 Nieuwe uitgaven
-
- 176 Inzet van Amerikaanse luchtstrijdkrachten ter ondersteuning van grondoperaties in Zuid-Vietnam in de periode 1965-1970, door jhr. C. M. Storm van 'sGravesande, kapitein van de Koninklijke luchtmacht
-
- 188 Nieuwe uitgaven

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 72029(23.1/69)/LuO 72524(23.1/71). Instelling militair sociale dienst (herdruk).

LuO 75515(51.2/84). Lastgevingen.

LaO 63049(55.17/59)/LuO 63539 (55.17/57). Tegemoetkoming wegens inkomstenderving en reiskosten (herdruk).

LuO 72521(23.3/7) Vredesorganisatie commando logistiek en opleidingen (herdruk).

LaO 75018(55.1/9x)/LuO 75516(55.1/9v). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (26e wijziging).

LaO 73021 (55.3/159)/LuO 73518 (55.3/157). Woningverandering.

LuO 55573 (78/50b). Voorschrift betreffende de hogere technische vorming van officieren der KLu (herdruk).

LuO 68536 (23.3/4). Onderdelen, behorende tot de vredesorganisatie van de KLu, die niet ressorteren onder één der commando's (herdruk).

LuO 75506 (86/11). Telecommunicatieaanleggenheden.

LaO 54065 (55.18/2)/LuO 54065

(55.18/2). Regeling gastengeld (herdruk, dec. 1975).

LaO 58136 (55.18/4)/LuO 57640 (55.18/3). Voorlopige regeling tafelgelden en enkele daarmee verband houdende onderwerpen (herdruk dec. 1975).

LaO 62019 (23.29/8). Dienstvak van de officieren van vakdiensten en dienstvak van de officieren van vakdiensten bij de Koninklijke marechaussee (herdruk).

LuO 57558 (23.39/2). Dienstgroep van de officieren van vakdiensten van de Koninklijke luchtmacht (herdruk).

Lamed 041-75 (55.5/80)/Lumed 525-75 (55.5/77). Donorschap bij orgaantransplantatie.

Lamed 022-72 (83.1/16)/Lumed 523-72 (83.1/16). Reiskosten. Algemene abonnementen enz. (herdruk).

Lamed 001-76 (23.29/8u). Benoeming tot beroepsofficier.

Lamed 002-76 (51.13/40). Overplaatsing van officieren naar het wapen der cavalerie en het dienstvak van de officieren voor speciale diensten der cavalerie.

Lumed 504-71 (23.1/65). Instelling stuurgroep „Mens in de Klu” (herdruk).

Lumed 503-76 (23.1/80). Opheffing Projectgroep „Personeelsconsequenties Defensienota 1974”.

Lumed 504-76 (51.13/16). Overgang naar het wapen der Koninklijke marechaussee.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 17-227/4 (Handboek schutter/lader Leopardtank). Dit voorschrift, dat zowel in vredes- als in mob/oorlogstijd dient te worden gehanteerd, zal op het OCC en bij de parate Leopard-eenheden worden gebruikt tijdens de instructie voor tankcommandant, schutter en lader van zowel dienstplichtig als beroepspersoneel. In dit voorschrift worden de schietopleiding, de bediening en het onderhoud van het hoofdwapen (105 mm kanon) en de bijwapenen (zowel torendak- als coaxiale mitrailleur en rookgranaatwerper), alsmede het justeren van de wapenen en de richtmiddelen behandeld. Tevens is een apart hoofdstuk gewijd aan tankherkenning t.b.v. de cavalierist.

VS 17-412/3 (Tankschietoefeningen AMX-13 met kanon 105 mm, 2e druk). Deze nieuwe druk is noodzakelijk geworden door het veranderen van de nummering van de tankschiet-schijven en het herzien van verschillende oefeningen.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Discriminatie

* * Het is in zekere zin riskant, een editoriaal * te wijden aan vraagstukken die op een bepaald ogenblik actueel zijn. Daarbij schuilt het risico niet zozeer hierin dat het ventileren van een stellige mening op zich zelf een gevaar zou inhouden. Immers, in vrijwel elk vaandel staat tegenwoordig wel de vrijheid van meningsuiting geschreven, en wie tolerant kan zijn tegenover bladen als „Twintig” en huns gelijken, zal bezwaarlijk de Militaire Spectator de mond kunnen snoeren. Neen, het probleem is veeleer dat een in deze redactionele kolommen vertolkt standpunt tegen de tijd waarop het in druk gaat verschijnen — en dat is als regel ruim een maand nadat het op schrift werd gesteld — zeer wel kan zijn achterhaald door ontwikkelingen die inmiddels hebben plaatsgevonden. De verleiding is daarom vaak groot, niet al te onomwonden partij te kiezen maar een slag om de arm te houden; en in geen geval uitspraken te doen die zouden kunnen worden opgevat als prognoses of voorspellingen en die derhalve door onvoorziene gebeurtenissen zouden kunnen worden gelogenstraft. Het ligt evenwel voor de hand dat het merendeel der lezers in het algemeen weinig waardering zal willen opbrengen voor een dergelijk beleid dat de nek niet durft uitsteken en daarom zowel de geit als de kool probeert te sparen.

De voorkeur moet dan ook wel uitgaan naar een aanpak die enerzijds uitmondt in een ondubbeltzinnige standpuntsbepaling en die anderzijds niet gemakkelijk leidt tot slechts kortstondig actueel blijvende uitspraken. Aan die eisen voldoet een beschouwingswijze die zich baseert op erkende normen en waarden, en verwijst naar buiten kijf staande principes: er bestaat immers weinig kans dat beginselen, waarnaar in een dergelijke beschouwing zal worden verwezen, in het tijdsbestek van enkele weken hun geldigheid zouden kunnen verliezen. Daarenboven brengt een zodanige aanpak een niet onbelangrijk bijkomend voordeel mee doordat men hem, die zich refereert aan de aanvaarde principes waaraan een zekere situatie of ontwikkeling behoort te worden getoetst, zelden van subjectiviteit

zal kunnen betichten. Een zwaar wegend aspect, zonder twijfel, omdat de standing van een respectabel vaktijdschrift als het onze slechts gebaat kan zijn bij een zorgvuldig bewaakte objectiviteit in zijn positiekeuze. Bovendien valt bij een principiële benadering nog een extra winstpunt te boeken, namelijk dat de eventueel noodzakelijke kritiek op andermans handelen een meer rationeel karakter verkrijgt en bijgevolg minder gemakkelijk zal kunnen worden weersproken dan wanneer de be- of veroordeling meer op emotionele leest zou zijn geschoeid.

Maar zelfs bij het in acht nemen van alle vorenstaande overwegingen kan in genen dele worden gewaarborgd dat de gestelde diagnose en de aanbevolen therapie ook metterdaad zullen leiden tot de beoogde genezing. Er is immers geen enkele garantie dat de medicijn naar behoren zal worden ingenomen, want maar al te dikwijls blijkt ook een objectieve, rationele waarnemer met zijn welgefundeerde kritiek niet verder te kunnen komen dan te kloppen aan dovemans deur. Dat behoeft niemand te verwonderen, zolang het vooralsnog illusoir lijkt te zullen blijven dat op de hardnekkige weigerachtigen ooit de sanctie zal kunnen worden toegepast van het spreekwoordelijke „wie niet horen wil, moet voelen”. Maar, hoe lang nog?

Op deze plaats werd al meermalen kritiek geuit op het bedenkelijke beleid dat ten opzichte van onze krijgsmacht wordt gevoerd. Daarmee werd het onbehagen verwoord dat in ruime kring speurbaar is, zeker niet in de laatste plaats onder de met een lang verband vrijwillig dienenden. Het heeft er echter veel van weg of ook hier geen horend oor kon worden gevonden. Van de verantwoordelijken — die aanleiding gaven tot die kritiek en voor wie daarom de waarschuwendende of vermanende vinger moest worden geheven — geen enkel blijkt dat zij zich met de diagnose konden verenigen en bereid waren de therapie toe te passen. Integendeel, het heeft er de schijn van dat er een grotere bereidheid bestaat tot luisteren naar leken en kwakzalvers, om

de vergelijking met de bijna ongeneeslijk zieke maar eens zo ver door te voeren.

Welnu, het laat zich licht raden dat zulks eerder zal leiden tot een vermeerdering dan tot een vermindering van het bovenbedoelde onbehagen. De vakman, die scherp ziet wat eraan schort doch wiens raad in de wind wordt geslagen, raakt beslist zijn eerlijke bezorgdheid niet kwijt als hij moet aanzien dat klaarblijkelijk het oordeel, de opvattingen en de adviezen van zijn ongeschoolde of hoogstens halfgeschoolde leerlingen hoger worden gewaardeerd en mitsdien gehonoreerd dan de zijne. En dat, terwijl die leerlingen bepaald niet voornemens zijn het vak van hun baas werkelijk tot het hunne te maken — ook al presenteren zij zich collectief, merkwaardigerwijze én onbegrijpelijkerwijze, wél als „vakbond” — en al evenmin van plan zijn langer in zijn dienst te blijven dan strikt noodzakelijk.

Het laat zich in deze omstandigheden zeer wel begrijpen dat de beroepsmilitair zich als groep gediscrimineerd voelt. Uiteraard beseft hij terdege dat de dienstplichtige groep de zijne in aantal verre overtreft, maar het ontgaat hem ten enenmale dat hij zich goedschiks zou moeten neerleggen bij de hem aangedane discriminatie, zolang zijn kwantitatieve minderheid — zo die al als reden zou mogen gelden! — meer dan afdoende blijkt te worden gecompenseerd door het kwaliteitssurplus dat door zijn groep wordt ingebracht.

Om eerlijk te zijn: in zijn situatie zou eigenlijk niemand hem mogen euvel duiden wanneer hij zou komen tot een ietwat rancuneuze reactie. Dat hij daarvan weet vrij te blijven en zich loyaal blijft opstellen, zich alleen maar met onmiskenbare verbijstering en grote bezorgdheid afvragende „Moet dat nu allemaal werkelijk?” (zie ook blz. 147), strekt hem slechts tot meerdere eer.

Het staat overigens wél ter discussie of de voor ons defensieapparaat verantwoordelijke bewindslieden deze loyaliteit van het in hun organisatie werkzame ambtenarenkorps — zowel burgers als militairen — wel op de juiste waarde weten te schatten. In dat verband is het evenzeer indicatief als symptomatisch dat de discriminatie ongeremd voortgaat. Hoe zou men anders moeten kwalificeren de onbegrijpelijke vanzelfsprekendheid waarmee een aanslag

kan worden voorbereid op de secundaire arbeidsvoorwaarden van dat personeel? Natuurlijk, de noodzaak tot bezuinigen is in allerlei toonaarden bezongen. Maar ook dáárover werd in deze kolommen al eerder gesproken. Met name in het editoriaal „Bezuinigen” (*Mil. Spect.* 142(1973) (11)483) werd reeds gezegd dat het verlagen van de personeelslasten door „het mes te willen zetten in vertrouwde regelingen en faciliteiten, de prijzen in garnizoenskledingmagazijnen en kantines te verhogen, vrije maaltijden af te schaffen, e.d.” een verwerpelijke procedure zou zijn, want „in feite wordt dan gepleit voor het aantasten van de secundaire arbeidsvoorwaarden zonder dat daartegenover een passende compensatie aan primaire arbeidsvoorwaarden wordt gesteld”.

Dit editoriaal is geenszins bedoeld om oud zeer op te rakelen en evenmin om oude koeien uit de sloot te halen. Maar wanneer bij herhaling dezelfde koeien weer in dezelfde sloot worden gedreven — als discriminatie maar al te gemakkelijk omdat de koe zo loyaal is dat zij niet eens stakingsrecht voor zich zelf begeert — en als voorts de nog steeds geldende principes alweer naar de schroothoop dreigen te worden verwezen, dán moet toch maar weer dezelfde waarschuwende vinger worden geheven tegen dezelfde autoriteiten. Niet omdat het zo verleidelijk is op deze plaats steeds weer op hetzelfde stramien door te borduren maar omdat élders de fout wordt gemaakt en *l'histoire se répète*.

Een kleine vergelijking met andere sectoren van het maatschappelijke leven zou niet kwaad zijn om wellicht de ogen van betrokkenen te openen: welke ondernemer zou het durven wagen de vakbonden te trotseren en te pogen uit de rode cijfers te geraken door zijn personeel te verplichten in den verfolge zélf te betalen wat het tevoren gratis ontving? Hij zou onmiddellijk aan de schandpaal worden genageld omdat hij het bestond geld te willen stelen uit de zakken van zijn personeel.

Voor overheidsdienaren mogen geen andere regels gelden. Het moge verleidelijk zijn te willen besparen op een groep waar de overheid qualitate qua nu eenmaal een gemakkelijker greep op heeft, dat wettigt een dergelijke discriminatie echter in het geheel niet. Integendeel!

Moet dat nu allemaal werkelijk?

Een hartekreet

J. J. Hendriks

kolonel der infanterie

Tijdens de oefening INFORMATIO 75 werd een leiding gehouden over de nog op komst zijnde veranderingen. In de trend van „wij zitten er nu eenmaal midden in, dus zit er niets anders op dan dat wij meedoen”, werden die veranderingen als onafwendbaar voorgesteld. Deze welhaast fatalistische benadering vormt de aanleiding tot de hierna volgende kritische kanttekeningen.

Een aantal jaren geleden werden wij geconfronteerd met de nieuwe termen „democratisering” en „vermaatschappelijking”. En hoewel deze begrippen nooit duidelijk werden omschreven, werden zij wel ijverig gehanteerd. Onder het motto „wat oud is, is verouderd” werd de militaire samenleving „opengebroken” en werden allerlei zaken die ermee samenhangen eenvoudig weggegooid. Niet aangepast, of gemoderniseerd, maar gewoon afgeschaft. Naar de gevolgen daarvan werd niet gevraagd.

Een paar voorbeelden.

- De groetplicht werd afgeschaft. De politieke vondst, dat het groeten niet verboden is, kan niet verhinderen dat menig een nu met zijn houding geen raad weet. Geen enkele burgerwerknemer zal het in zijn hoofd halen zijn baas voorbij te lopen zonder hem — meestal beleefd — te groeten; de militair wordt voor de keuze gesteld, óf onbeleefd te zijn óf voor conservatief te worden versleten. Is dát nu democratisch, is dát een vorm van vermaatschappelijking?
- De meldplicht is afgeschaft. Het gevolg is dat velen, vooral de jongeren, met hun houding geen weg weten als zij bij een chef moeten komen. Wij hadden toch ook kunnen volstaan met vast te leggen dat men zijn naam en bijvoorbeeld taak of reden voor het bezoek opgeeft wanneer men zich vervoegt bij oppervlakkig bekenden of bij vreemden?
- De exercitie werd geminimaliseerd. En hoe moeten wij nu leren in teamverband te werken?
- Parades en taptoe zijn afgeschaft. Maar de dorps-harmonie marcheert fier door het dorp, de turn-

vereniging geneert zich allerminst en paradeert trots door de stad, de majorettes zijn het hoogtepunt van de optocht en oogsten welverdiend applaus voor hun feilloze precisie. Doch de militair mag zich niet op deze wijze publiekelijk manifesteren. Is dát democratisch?

- Controle en inspectie zijn „in strijd met zelfstandigheid en verantwoordelijkheid”. Maar hoe ontdekken wij nu tijdig dat de man tekort schiet in het bedienen en beheren van onze kostbare hulpmiddelen? En hoe anders dan door controles en inspecties kunnen wij slagvaardig en adequaat reageren op bedrijfsontwikkelingen? Hoe anders kunnen wij de man leren zich zelf en zijn collega's te beschermen tegen de gevolgen van fouten, mankementen, e.d.?

Hoewel, overigens terecht, de loftrompet over de inzet van de militairen bij (grote) oefeningen wordt gestoken, rijst bij mij de vraag of de verschillende commandanten zonder controle of inspectie ervan overtuigd zijn dat iedereen de voor zijn taak en lijfsbehoud essentiële uitrusting bij zich heeft. Is het wapen in orde en is het vereiste toebehoren aanwezig? Is het gasmasker gebruiksgereed? Zijn herkenningsplaatje (om de nek) en noodverband meegenomen?

In deze zo snel veranderende tijd zijn in de krijgsmacht regels afgeschaft die (ongewild?) negatieve bijverschijnselen hebben teweeggebracht. Dat is duidelijk waarneembaar voor allen die zijn geroepen tot het geven van leiding. Juist zij worstelen met die problematiek, want het formele gezag wordt „uit de tijd” geacht, het informele gezag moet de hedendaagse leider kenmerken. Maar betekent dit dan dat men de formele leiders hun sanctiemogelijkheden moet ontnemen? Of zou men er misschien beter aan doen die formele leiders eerst op te leiden en hen inzicht bij te brengen in de complexe eisen van de moderne bedrijfsvoering alvorens men het formele gezagssysteem gaat loslaten?

Natuurlijk is de situatie niet zo zwart-wit als in het

vorenstaande geschilderd. Kijk maar eens naar de grote oefeningen: daar wordt hard gewerkt, én goed gewerkt. Maar de vraag blijft, of wij niet met dezelfde inspanning een veel beter resultaat hadden kunnen bereiken.

Toegegeven, de internationale kritiek beperkt zich veelal tot de uiterlijkheden, maar wij zelf signaleren tekortkomingen in het functioneren van onze krijgsmacht, en wij mogen heus wel aannemen dat onze NAVO-bondgenoten die tekortkomingen evenzeer zullen onderkennen. Zij kunnen echter niet vaststellen en bewijzen wáár precies de schoen wringt, vandaar dat zij in hun kritiek wijzen op die uiterlijkheden.

Het is echter naar mijn mening moeilijk te weerleggen dat die uiterlijkheden een weerspiegeling vormen van de instelling van betrokkenen. Deze instelling van nonchalance, ongeïnteresseerdheid en, wat nog erger is, van verzet, doet bij mij de vraag rijzen of wij kunnen stellen dat het best meevalt. Zijn wij van mening dat de eisen op het gebied van discipline en opleiding, gesteld aan de troepen in de Tweede Wereldoorlog, nu anders liggen of gelden nog dezelfde eisen en is het alleen reëel te praten over de methoden waarop discipline en opleiding moeten worden bijgebracht?

En moet dat nu allemaal werkelijk? Ik geloof het niet. Vanzelfsprekend zal in deze snel veranderende maatschappij de krijgsmacht moeten mee-veranderen, dat is een ieder duidelijk. Maar er is een kardinaal verschil tussen „veranderen” en „afschaffen”. Wat geen doel heeft, mág natuurlijk worden afgeschaft. Doch wij moeten voor ogen houden dat de meeste regels, regelingen, procedures, in de krijgsmacht wel degelijk een doel hebben. Dan moet niet worden afgeschaft, maar aangepast.

Het wordt tijd dat wij ons diepgaand bezinnen op het doel van onze krijgsmacht: het voorkomen van oorlog, het beheersen van crises en — in voorkomend geval — het leveren van optimale slagkracht. Met dit driedelige doel voor ogen dienen wij ons

af te vragen hoe, langs welke wegen, wij dat doel zullen moeten bereiken.

Alleen van deze visie uit mogen wij spelregels, gedragsregels, e.d., aanpassen. En afschaffen, als de zin eraan ontbreekt. Maar de experts zullen moeten aangeven wanneer dat het geval is; dat is geen zaak voor de onwetende buitenstaander die slechts politiek gewin beoogt. Wij, militairen, zullen onze passieve houding moeten laten varen, ons nadrukkelijk moeten afzetten tegen de politiek georiënteerde afschaffingswoede die de doelstellingen van de krijgsmacht negeert. Die houding ligt ons niet, want wij zijn vakmensen, specialisten; géén opinievormers of politici. Maar wij zijn wél officieren die tot taak hebben ons land te dienen, naar beste weten en kunnen. Daarom, nogmaals: wij zullen onze passieve houding moeten laten varen. Als experts zullen wij, openlijk en zelfverzekerd, onze stem moeten laten horen wanneer dat in het belang van onze nationale en internationale veiligheid noodzakelijk is.

Terugkerende naar ons eigen terrein moeten wij ons eens rustig bezinnen op de achter ons liggende periode, moeten wij ons eens afvragen of wij niet misschien te veel hebben afgeschaft en daarmee ons doel voorbijgeschoten. Laat ons niet aarzelen de balans dezer laatste jaren weer in evenwicht terug te brengen. En als wij dan toch bezig zijn, laat ons dan ook eens aandacht schenken aan de *plichten van de mens* en niet alleen aan de *rechten*. Daaraan zou best eens behoefte kunnen bestaan.

En laat ons vooral niet vergeten dat wij een táák hebben. Misschien ervaren wij te weinig waardering, maar niemand ondervindt genoeg aan het betalen van zijn brandverzekering . . . tót er brand uitbreekt! Dat moeten wij ons wel realiseren. Wellicht zouden wij weer wat meer naar buiten moeten treden, al was het maar om ons Nederlandse volk te laten zien wat wij doen en hoe wij het doen. Een goede brandverzekering is een offer waard!

Design-to-cost: perfectie versus betaalbaarheid

J. Pelt

kolonel van de verbindingdienst

De jongste formule voor de ontwikkeling en aanschaffing van nieuw krijgsmachtmaterieel heet in de Verenigde Staten „Design-to-cost”. Doel hierbij is een betere beheersing van de steeds hoger oplopende overschrijdingen van aanvankelijk geprognostiseerde ontwikkelings- en produktiekosten voor nieuwe uitrustingsstukken. Een gevechtsvoertuig wordt bijvoorbeeld op basis van operationele eisen, benodigde aantallen, beschikbaar budget, tijdfactoren, enz. in ontwikkeling genomen, waarbij één van de belangrijkste plangegevens natuurlijk de verwachte stuksprijs is; laten wij zeggen \$ 100.000. Nog vóór het eerste prototype wordt gebouwd bericht de ontwikkelingsafdeling, dat de stuksprijs „bij nader inzien” hoger uitvalt: \$ 150.000. En tegen de tijd dat de serieproductie gaat starten blijkt de prijs inmiddels te zijn opgelopen tot bijvoorbeeld \$ 200.000 per stuk. Kostenstijgingen door inflatie zijn hierbij dan nog niet eens gerekend, want de gewoonte is om volgende prijsnoteringen te blijven doen in de dollars van het jaar waarin het project startte.

Het was al enige tijd duidelijk, dat dit zelfs in het rijke Amerika zo niet langer kon doorgaan. Belangrijke materieelprojecten moesten voortijdig worden gestaakt, omdat de kosten gewoon te hoog opliepen. Andere moesten door geldgebrek worden getemporeerd over operationeel onaanvaardbaar lange perioden. Zo moest de ontwikkeling van de zg. Main Battle Tank-70 worden gestopt, omdat de MBT-70 veel te duur zou zijn geworden om ooit in de vereiste aantallen te kunnen worden aangeschaft. De grote Cheyenne gevechtshelikopter, de Scout helikopter en het Armored Reconnaissance Scout Vehicle — een soort lichte verkenningstank — ondergingen in de laatste vier jaren alle hetzelfde lot: voortijdige beëindiging wegens het uit de hand lopen van de ontwikkelings- en produktiekosten.

Overeenkomstige gevallen deden zich mutatis mutandis voor bij de Amerikaanse luchtmacht en de marine.

De tijd was dus inderdaad gekomen voor de een of andere kostenbeheersingsmethode bij nieuwe materieelprojecten, die haar vruchten vooral zou moeten afwerpen in de fase van spuurwerk en ontwikkeling.

Nu was uit verschillende studies (o.a. van de Defense Science Board in 1973) al naar voren gekomen, dat militaire research and development hoofdzakelijk werd gedreven door de techniek en de nieuwe vindingen daarbij: wat technisch kan, moet er ook komen. Of een bepaald nieuw wapen ook operationeel werkelijk nodig was, dan wel zo goedkoop mogelijk werd uitgevoerd, waren overwegingen die — zeker ten tijde van het Vietnam-conflict — nauwelijks een rol speelden. Deze studies leidden tot het inzicht, dat voortaan bij nieuwe materieelprojecten minder op de technische en meer op de kostenaspecten moest worden gelet.

„Design-to-cost”, bij de Amerikaanse luchtmacht ook wel aangeduid met „design-to-a-price” is echter niet werkelijk iets nieuws. Verschillende elementen van de methode werden en worden bij enkele civiele produktiebedrijven reeds langer toegepast. Een sprekend voorbeeld vinden wij bij de grote automobielproducenten General Motors en Ford, toen enkele jaren geleden moest worden begonnen met de ontwikkeling van de, inmiddels zeer populair geworden, kleinste modellen van de Amerikaanse automobiellindustrie: de Ford Pinto en de GM Vega. Dit geschiedde met een design-to-cost-methode, waarbij het kostenplafond vrij simpel door de directie werd geformuleerd: ontwikkel een kleine auto zodanig, dat hij kan worden gemaakt en op de binnenlandse markt verkocht met ten minste hetzelfde succes als de Volkswagen-„Kever”. Hiervoor moest de consumentenprijs van de wagens beneden die van de VW komen. Deze opzet lukte en wij weten inmiddels wat een verkoopsucces de Vega en de Pinto zijn geworden. Tijdens de ontwikkeling van deze autotypen werden — naarmate het ontwerp vorderde — door de ont-

wikkelings-, productie- en marketingafdelingen regelmatig tussentijdse berekeningen gemaakt om te bepalen voor welke prijs de auto's op de markt zouden moeten worden gebracht indien het ontwerp zoals het op dat moment eruit zag zou worden verwezenlijkt. Bleek deze prijs hoger te liggen dan de VW-prijs, dan kregen de ontwerpers opdracht naar alternatieve technische oplossingen te zoeken, die het geheel goedkoper konden maken, daarbij uiteraard de voertuigtechnische kwaliteiten, uiterlijke verschijning, enz., niet zodanig verminderende dat alleen om die redenen de concurrentiestrijd met de „Kever” zou worden verloren. Bleek zo'n tussentijdse prijsberekening wel onder het plafond te liggen, dan wist men op de goede weg te zijn. Een Assistant Secretary of Defense vatte bij een recente hoorzitting van het Amerikaanse congres over de defensiebegroting de nieuwe methode als volgt samen:

The objective of the Design-to-cost concept is to induce designers to be cost conscious so that they will make trade-off decisions based on cost versus performance.

Kostenplafond

Het recept voor de nieuwe methode is in feite heel simpel: bepaal bij de aanvang van het ontwikkelingsproject zo nauwkeurig mogelijk een kostenplafond voor de gehele ontwikkeling plus productie en zorg daarna dat dit kostenplafond in de loop van het project ook werkelijk niet wordt overschreden.

Het is duidelijk, dat de eerste vraag is hoe zo'n allesbeheersend kostenplafond reeds bij de aanvang van het project, en dan nog met de vereiste nauwkeurigheid, kan worden bepaald. Dit streefgetal mag immers niet te ruim worden gekozen, omdat het eindprodukt dan zeer waarschijnlijk niet concurrerend op de markt zal kunnen worden gebracht, of — bij krijgsmachtgoederen — omdat er dan in aantal niet voldoende kan worden aangeschaft. Anderzijds mag het kostenplafond ook niet te krap worden bepaald, want dat kan een inferieur — en bijgevolg wederom niet concurrerend — eindprodukt tot gevolg hebben óf wij krijgen toch weer het oude euvel: ernstige kostenoverschrijdingen.

Voorts moet zo'n kostenplafond geldig blijven gedurende de volledige duur van het materieelproject, hetgeen bij dit soort ontwikkelingen 5, 7 of nog meer jaren kan zijn.

Bij defensiegoederen zitten wij bovendien nog met de extra moeilijkheid een reëel bruikbaar kostenplafond vast te stellen, door de beperkte mogelijk-

heden om gebruik te maken van voorgaande ervaringen in eigen bedrijf of bij de tegenpartij.

In de automobieliindustrie is het uitgangspunt natuurlijk de grote ervaring, die men door de jaren heeft verkregen in het ontwerpen, produceren en op de markt brengen van auto's. Voorts is het gezochte kostenplafond vaak direct gerelateerd aan bekende cijfers van de concurrent, zoals in het geval van de Vega, Pinto en Volkswagen. Maar hoe verschillend liggen de zaken bij het ontwikkelen van nieuw krijgsmachtmaterieel. Vaak moet daarbij zoveel gloednieuwe wetenschap en techniek worden verwerkt, dat voorgaande ervaring met vergelijkbaar materieel nauwelijks enig houvast geeft.

Tijd om de nodige kennis en ervaring op te bouwen is er meestal niet, want de potentiële tegenstanders zijn intussen ook bezig, en hun ervaringscijfers krijgen wij natuurlijk helemaal niet te horen wanneer het om krijgsmachtgoederen gaat. Kortom, het bepalen van zo'n kostenplafond is vaak het moeilijkste deel van de Design-to-cost-methode. Verschillende technieken zijn hiervoor reeds in gebruik en nieuwe worden beproefd. Wij noemen er enkele:

- op grond van prognostiseerbare financiële gegevens wordt een schatting gemaakt van het geld, dat naar verwachting in totaal beschikbaar kan worden gesteld voor het nieuwe materieel; dit bedrag deelt men door het benodigde aantal en verkrijgt de maximale stuksprijs, die bij de ontwikkeling en productie als plafond moet worden aangehouden;
- soms is het mogelijk uit te gaan van reeds bestaand soortgelijk materieel en daarvan eerst te bepalen wat de stuksprijs zou moeten zijn als dat materieel nu opnieuw zou moeten worden ontwikkeld en geproduceerd. Het Design-to-cost-plafond voor de zg. „lightweight fighters” F-16 en F-17 (eerstgenoemd vliegtuig wordt o.m. door onze Koninklijke luchtmacht aangeschaft) is op die manier berekend door eerst de hedendaagse stuksprijs te bepalen van de reeds bestaande F-5 en F-15 en vervolgens — omdat de lightweight fighters als type gevechtsvliegtuig tussen de F-5 en F-15 kunnen worden gerangschikt — daartussen volgens een zekere kosteninterpolatie het kostenplafond te kiezen voor de nieuwe vliegtuigen. Interessant is het te weten, dat zowel General Dynamics (F-16) als Northrop (F-17) inderdaad erin slaagden niet alleen beneden dit kostenplafond te blijven, maar dat „after-action”-becijferingen aannemelijk hebben gemaakt, dat beide vliegtuigen zonder Design-to-cost-methode aanmerkelijk duurder zouden zijn geworden;
- een derde manier om het kostenplafond vast te stellen bestaat uit het opstellen van deelschattingen

voor de ontwikkeling en produktie van de diverse componenten, waaruit het complete stuk materieel is opgebouwd; uit deze deelschattingen kan vervolgens via de een of andere passende sommatie-techniek het totale streefgetal worden verkregen.

Prijskaartje en voorwaarden

Geen van de in gebruik zijnde methoden voor het bepalen van het kostenplafond is ideaal. Hoe belangrijk het echter ook is dit richtgetal zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen, de waarde van het Design-to-cost-proces ligt toch vooral hierin, dat reeds in het allereerste begin van het materieelproject het hoofd wordt gebogen over de vraag welk prijskaartje aan het hele project moet en kan worden gehangen en dat vervolgens gedurende het verdere verloop van het project iedereen telkens weer indringend wordt geconfronteerd met de kostenaspecten. Alleen op deze wijze schijnen kostbare teleurstellingen als MBT-70, Cheyenne, ARSV, enz., te kunnen worden voorkomen.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn geworden, dat Design-to-cost niet goed kan worden toegepast als het gaat om werkelijk nieuwe technologieën waarmee nog geen of slechts weinig ervaring is opgedaan. Een voorbeeld van wat dan een „advanced technology development” wordt genoemd, waarbij de methode dus niet kan worden toegepast, zien wij in de sector nachtwaarnemings- en richtmidde-len. Bij deze toestellen beginnen nieuwe en veelbelovende elektronische componenten toepassing te vinden, die worden aangeduid met „charge coupled devices”, afgekort CCD. Met deze nieuwe componenten zal echter nog heel wat uitgebreider ervaring moeten worden opgedaan (ook v.w.b. de kostenfactoren) alvorens Design-to-cost kan worden gebruikt op bijvoorbeeld de ontwikkeling van een CCD-nachtvizier voor de ons bekende Tow-antitankraket.

Er is nog een andere voorwaarde om in de militaire sfeer Design-to-cost met succes te kunnen toepassen: de gebruikerseisen voor het te ontwikkelen nieuwe uitrustingsstuk moeten een zekere flexibiliteit hebben en bepaald niet het karakter dragen van onwrikbare wetten, waaraan de techniek ten koste van alles zal dienen tegemoet te komen. Dit is niet alleen een kwestie van mentale instelling van de gebruikersgemeenschap en van een voldoende vertrouwens- en gespreksbasis tussen gebruikers en materieelontwerpers, maar ook van techniek in het opstellen en adequaat formuleren van gebruikers-

eisen. In een andere verhandeling hoop ik hierop uitvoeriger terug te komen.

„Trade-off”

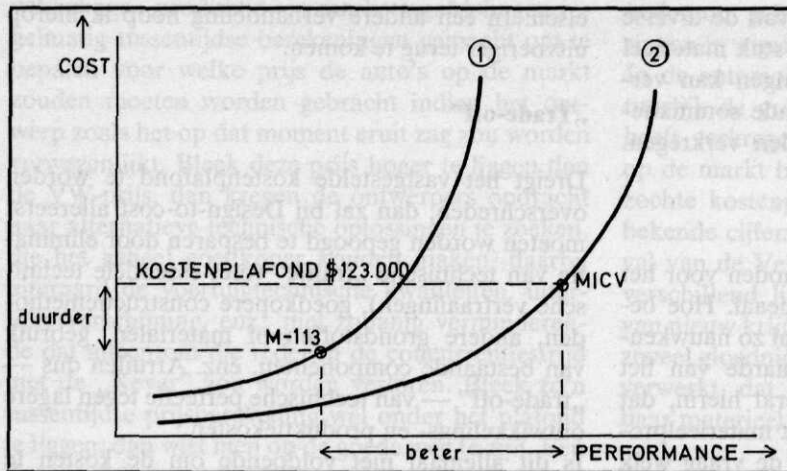
Dreigt het vastgestelde kostenplafond te worden overschreden, dan zal bij Design-to-cost allereerst moeten worden gepoogd te besparen door eliminatie van technische „franje” (niet essentiële technische verfraaiingen), goedkopere constructiemethoden, andere grondstoffen of materialen, gebruik van bestaande componenten, enz. Afruilen dus — „trade-off” — van technische perfectie tegen lagere ontwikkelings- en produktiekosten.

Is dit allemaal niet voldoende om de kosten te drukken, dan is het de beurt aan de gebruiker om zijn (enigermate flexibel opgestelde) operationele wensen onder de loep te nemen en alle gebruikersfranje te laten vallen. Deze soort trade-off is één van de moeilijkste bij Design-to-cost, in het bijzonder wanneer de operationele gebruiker (tacticus) niet of onvoldoende is onderlegd in moderne visies en methoden om operationele materieleisen te kwantificeren en af te wegen in meer exacte termen dan „beter”, „slechter”, „voldoende”, „passend”, e.d.

Afruilen behoeft niet alleen te worden gezocht in het kritisch opnieuw bezien van aanvankelijk opgestelde gebruikerseisen en technische oplossingen. Zo kunnen bijvoorbeeld besparingen in het project worden bereikt door oorspronkelijk als materieelfuncties gedachte proceselementen te vervangen door personeelsfuncties. Bij een motorvoertuig kan een automatische choke worden vervangen door een goedkopere handchoke; een gecomputeriseerd deelcircuit van een vuurleidingtoestel kan worden vervangen door hoger gekwalificeerd en verder opgeleid personeel. Dat in deze gevallen vaak andere — personeels- en opleidings- — kosten in de plaats komen van de bespaarde materieelkosten is duidelijk. Maar soms is zo'n trade-off toch te prefereren. Weer een andere vorm van afruil is gebaseerd op de overweging dat van beter en moderner materieel kleinere aantallen nodig zijn. Eén-op-éénvervanging is dan niet nodig. De besparing zit dan in de aanschaffing van kleinere aantallen, of in de aanvaarding van wat thans bij de Amerikaanse strijdkrachten het „high-low mix concept” heet.

High-low mix

De grondgedachte hierbij is het oorspronkelijke materieelontwerp te splitsen in twee versies: een dure — hooggeperfectioneerde — en een goedko-

Afb. 1 Cost/Performance bij de aanvang van het project.

pere — minder geperfectioneerde — uitvoering. De dure versie is dan bestemd voor bepaalde parate eenheden (die bijvoorbeeld in Europa zijn gestationeerd), de goedkopere voor andere parate en voor reservestrijdkrachten. Vervanging van één — zij het verouderd — type door twee nieuwe heeft natuurlijk grote consequenties voor de materieelbevoorrading, het materieelonderhoud, het personeelsbestand, de opleidingen, enz. Al deze factoren zullen bij de afweging mede moeten worden beschouwd.

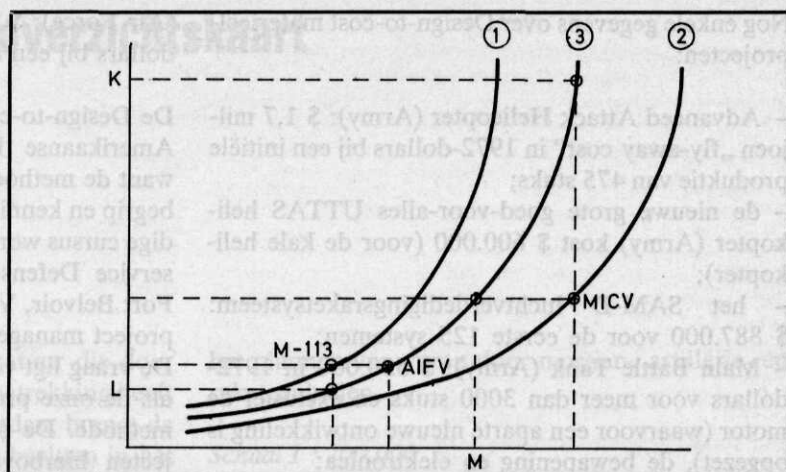
Een — ook voor de Koninklijke landmacht interessante — high-low-mix-oplossing kan door de US Army bijvoorbeeld worden gekozen voor de komende vervanging van de gepantserde personeelsvoertuigen bij dat leger. Het daarvoor in ontwikkeling zijnde Mechanized Infantry Combat Vehicle (MICV) is — gemeten naar de opgestelde gebruikerseisen — een bijna ideaal gevechtsvoertuig, maar de prijs van dit voertuig is zo hoog, dat één-op-éénvervanging van de in gebruik zijnde M 113-voertuigen uitgesloten moet worden geacht. In feite is de beslissing reeds genomen, dat slechts 1200 van de 11.200 M 113's zullen worden vervangen door MICV's. De speculatie lijkt gerechtvaardigd, dat de Amerikanen te zijner tijd voor de vervanging van de rest geïnteresseerd zullen zijn in het Armored Infantry Fighting Vehicle (AIFV) dat, zoals bekend, thans in de Verenigde Staten wordt geproduceerd voor de Koninklijke landmacht.

Praktijk

Hoe de Design-to-cost-methode in de praktijk wordt gebruikt kan — gesimplificeerd — het best worden toegelicht aan de hand van afb. 1. Langs de verticale as zijn de kosten uitgezet, horizontaal

de „performance”, dat is de mate waarin het materieel voldoet aan de operationele wensen; zoiets als de operationele waarde van het materieelstuk. Ervaring heeft geleerd, dat zo'n cost/performance-karakteristiek een exponentieel verloop heeft, ongeveer zoals in de grafiek aangegeven. Kromme 1 geeft het verband tussen de ontwikkelings- en produktiekosten en de performance op basis van de thans bekende en toegepaste technologie. Om bij pantserinfanterievoertuigen te blijven wil dit zeggen: als met de thans gangbare materialen, constructiemethoden, productieprocessen, e.d., opnieuw M 113's zouden moeten worden gemaakt, is uit kromme 1 het verband af te lezen tussen de kostprijs van zo'n M 113 en de prestaties van dat voertuig. De tweede lijn geeft de prognose op basis van de geplande nieuwe technologie, met daarop het richtpunt waarop men bij de ontwikkeling van de nieuwe MICV hoopt uit te komen. Verschillende zaken kunnen nu reeds uit dergelijke grafieken (die er in werkelijkheid natuurlijk veel gecompliceerder uitzien dan hier geschetst) worden afgelezen. Men kan bijvoorbeeld zien hoeveel beter, maar ook hoeveel duurder de MICV is ten opzichte van de M 113.

Nu gaat het ontwikkelingsproject beginnen en na enige tijd wordt op grond van de ervaringen geconstateerd, dat de prognosekromme niet als 2 maar als 3 verloopt (afb. 2). Technische problemen, die zich pas duidelijk aftekenen bij het „doen”, grondstofschaarste, onvoorziene managementvraagstukken, dollardevaluatie, enz., zijn evenzovele factoren, die men bij de aanvankelijke prognose wel zo goed mogelijk heeft trachten te schatten, maar die in de praktijk toch vaak anders uitpakken. Is de nieuwe prognosekromme 3 vastgesteld dan staan de volgende alternatieven open om het project verder voort te zetten.

Afb. 2 Cost/Performance tijdens het project.

a. Het budget voor het project kan worden verhoogd, zodat met handhaving van de oorspronkelijk vastgestelde performance-eisen voldoende geld beschikbaar komt om de veel hogere kosten K (afb. 2) te dekken. De vraag kan dan worden gesteld wat Design-to-cost feitelijk voor verbetering heeft opgeleverd. Het grote voordeel zit hierin dat, dank zij deze methode, thans in een veel vroeger stadium wordt ontdekt dat het met de kosten de verkeerde kant uitgaat. Moet het project ten slotte toch worden gestaakt, dan is het goed dat die beslissing zo vroeg mogelijk valt. Dat bespaart miljoenen.

b. De operationele eisen kunnen nogmaals kritisch worden getoetst aan de vraag of ze allemaal wel even essentieel zijn, dan wel verlaagd kunnen worden tot punt M (afb. 2), dat klaarblijkelijk het maximale is dat binnen de geraamde totaalkosten kan worden bereikt. Ook hier kunnen nu de antwoorden veel sneller worden gevonden, want het gaat om het exact bekende punt M óf stoppen. Overigens is verlaging van operationele eisen natuurlijk altijd een penibele zaak, zelfs in een geval als hier geschetst waarin het nieuwe voertuig na verlaging van de kostprijs nog steeds beter blijft dan het reeds in de bewapening aanwezige. De vraag is immers of die resterende „meerwaarde” inderdaad wel voldoende is om de verdere ontwikkeling en invoering van een nieuw voertuig te rechtvaardigen.

c. Voor het bepalen van high-low-mix-oplossingen kan zo'n grafiek ook worden gebruikt. Besluit men bijvoorbeeld een MICV/M-113-mix te realiseren dan is te zien dat de kosten voor nieuwe M-113's, gebouwd volgens de nieuwe technologie, lager (punt L, afb. 2) uitvallen dan men zou hebben geweten als kromme 3 niet bekend was geworden. Bij een gelijkblijvend totaalbudget voor de des-

betreffende voertuigvervanging kunnen nu meer MICV's in de mix worden opgenomen dan op grond van de oorspronkelijke gegevens (krommen 1 en 2) was gepland. Óf men concludeert uit de grafiek dat voor de oorspronkelijk berekende vervangingsprijs voor een M-113 nu, met de nieuwe technologie, de veel geavanceerder AIFV kan worden bekostigd, zodat de betere keus dan een MICV-AIFV-mix blijkt te zijn.

Alle grotere materieelprojecten moeten tegenwoordig bij de Amerikaanse strijdkrachten worden uitgevoerd met de Design-to-cost-methode. Enkele gegevens over de meer bekende van deze projecten volgen hier.

Voor het speciaal voor dit doel ontwikkelde „close air support”-vliegtuig A-10, dat binnenkort bij US Air Force zal worden ingevoerd, werd direct bij het begin van het project in 1970 een „fly-away unit price” vastgesteld van \$ 1,5 miljoen. Deze prijs was gebaseerd op een eerste productie van 600 stuks bij een afleveringsschema van maximaal 20 per maand. Na een hevige concurrentiestrijd tussen een speciale versie van de toen reeds bestaande en bij de Amerikaanse marine in gebruik zijnde A-7D van LTV-Aerospace, en de geheel nieuwe, met de Design-to-cost-methode door de firma Fairchild Republic ontworpen, A-10, werd de laatste gekozen. Beide vliegtuigen overschreden de vastgestelde prijs van \$ 1,5 miljoen niet, maar omdat Fairchild uitging van een nieuw ontwerp kon deze fabriek ten slotte voor dezelfde prijs een toestel aanbieden met een aanmerkelijk betere „performance”. Hier zien wij dus een iets ander gebruik van de Design-to-cost-methode: bij een vastgestelde prijs is de methode gebruikt om een concurrent in de performance-sfeer te overtroeven.

Nog enkele gegevens over Design-to-cost materieel-projecten:

- Advanced Attack Helicopter (Army): \$ 1,7 miljoen „fly-away cost” in 1972-dollars bij een initiële productie van 475 stuks;
- de nieuwe grote goed-voor-alles UTTAS helikopter (Army) kost \$ 600.000 (voor de kale helikopter);
- het SAM-D luchtverdedigingsraketsysteem: \$ 887.000 voor de eerste 125 systemen;
- Main Battle Tank (Army): \$ 530.000 in 1972-dollars voor meer dan 3000 stuks en exclusief de motor (waarvoor een aparte nieuwe ontwikkeling is opgezet), de bewapening en elektronica;
- Patrol Frigate (Navy): \$ 45 à \$ 50 miljoen in 1973-dollars bij een productie van ten minste 50 stuks;
- de reeds eerder genoemde lightweight fighter F-16 (Air Force): \$ 3 miljoen in 1972-dollars voor de eerste 100 stuks per jaar gedurende 3 jaren;
- Advanced Medium Short Take-Off Transport

(Air Force): \$ 7,2 miljoen fly-away cost in 1972-dollars bij een aflevering van 300 stuks.

De Design-to-cost-methode wordt thans binnen de Amerikaanse krijgsmacht intensief onderwezen, want de methode werkt alleen als er in brede kring begrip en kennis zijn over dit onderwerp. Een grondige cursus wordt bijvoorbeeld gegeven op de inter-service Defense Systems Management School in Fort Belvoir, Virginia, waar sinds enkele jaren alle project managers worden opgeleid.

De vraag ligt voor de hand of kleine krijgsmachten als de onze profijt kunnen hebben van de nieuwe methode. De opsomming van Design-to-cost-projecten hierboven zal ongetwijfeld bij sommigen (wederom) aanleiding geven tot de snelle conclusie: zulke omvangrijke en kostbare projecten hebben wij nooit, dus hebben wij niets aan deze methode. Men dient dan echter te bedenken, dat deze methode verspilling van defensiegeld voorkomt; en kleine beurzen kunnen in de regel verspilling nog slechter verdragen dan grote.

Literatuur

- Joint design-to-cost guide. *US Army pamphlet AMCP 700-6*.
- R. L. Bidwell — Design to a cost: a sampling of extent of implementation. *Def. Managem. J.* (1974)(4)29.
- T. A. Campobasso — Making a minus equal a plus under today's budget crunch. *Signal* (1974)(7)24.
- Design-to-a-price (symp.-verslag). *Signal* (1973)(9)26.
- R. D. Gilbert — Design to cost. *Army Logistician* (1974)(5)2.

- Edit. — Design to cost. *Governm. Executive* (1974)(5)50.
- The design to cost concept. *Commanders Dig. Series 16* (1974)(26).
- Design-to-cost. Spec. uitg. *Def. Managem. J.* (1974)(9).
- Design-to-cost, commercial practice versus Department of defense practice. *Rep. Task force on reducing cost of defense systems acquisition* (1973)(3).
- N. R. Augustine — One plane, one tank, one ship: trend for the future? *Def. Managem. J.* (1975)(3)34.
- G. Spangenberg — High-low-mix, solution or problem? *Astronautics & Aeronautics* (1974)(9)18.

De Sovjetrussische overzichtskaart

C. Ros

eerste luitenant van speciale diensten

De grote hoeveelheid militaire literatuur die door de Sovjets wordt uitgegeven en die betrekking heeft op het tactische optreden van eenheden, brengt de noodzaak mee enige vaardigheid te bezitten in het lezen van de bij dergelijke artikelen behorende schetsen. Niet alleen het artikel zelf wordt dan een stuk duidelijker, maar het opent ook de mogelijkheid de organisatie van eenheden, de grotere verbanden en het gebruikte materieel uit de tekening af te lezen, zonder dat ze expliciet in de tekst zijn genoemd. Verder kan aan de hand van het artikel worden bepaald op welk niveau een specifieke schets of overzichtskaart als hulpmiddel dienst doet.

Dit brengt ons bij het begrip overzichtskaart; althans datgene wat de Sovjets daaronder verstaan:

Een topografische kaart, waarop een commandant met behulp van tactische symbolen, indien nodig voorzien van een verklarende toevoeging, een tactische situatie of een bijzondere toestand grafisch weergeeft, alsmede alle veranderingen die zich gedurende de gevechtshandelingen voordoen.

Dit artikel beoogt een bijdrage te leveren tot het leesbaar maken van bedoelde schetsen en kaarten.

Kaarten

Voor het kiezen van de topografische kaart met de voor dat niveau gunstigste schaal gaan de Sovjets van de volgende maatstaven uit.

Schaal 1 : 25.000

Deze kaarten worden gebruikt voor het verrichten van metingen, het in detail plannen van alle soorten hindernissen, het inrichten van een voorbereide verdediging en het treffen van voorbereidingen voor een rivierovergang.

Schaal 1 : 50.000 en 1 : 100.000

Deze kaarten zijn voor de meeste doeleinden bruikbaar. Ze worden in het bijzonder gebruikt voor alle gevechtsacties tot op divisieniveau, alsmede voor

het plannen van vuren door mortier-, artillerie- en raketeenheden.

Schaal 1 : 200.000

Door de informatie, die op deze kaart voorkomt, leent ze zich in het bijzonder voor het voorbereiden van operaties door hogere staven.

Doel

Het doel van de Sovjetrussische overzichtskaart is het weergeven van de toestand vijand en eigen troepen ten einde:

- een goede beoordeling te kunnen maken;
- bevelen te kunnen geven;
- de coördinatie tussen hogere, lagere en neven-eenheden te vereenvoudigen.

Symbolen

De op de Russische overzichtskaart voorkomende militaire symbolen kunnen worden ondergebracht in twee groepen. De eerste groep bestaat uit de symbolen, die volgens voorschrift worden aangebracht en officieel zijn vastgesteld. Ze worden in het Russisch aangeduid met „po ustavu”. De tweede groep wordt aangeduid met de term „prinimayemyy”, hetgeen betekent: algemeen aanvaard.

Beide groepen symbolen, die overigens moeilijk nauwkeurig van elkaar zijn te scheiden, worden gebruikt op alle soorten overzichtskaarten, kaartoverdrukken, fotokaarten, schetsen en oleaten, alsmede voor organisatieschema's.

Voor het bijhouden van de kaart houdt men als regel aan, dat de eigen troepen dienen te worden ingetekend tot twee niveaus beneden het eigen niveau; voor het weergeven van de vijand wordt tot drie niveaus lager gewerkt.

Alhoewel het kan voorkomen dat onbekende symbolen worden gebruikt, brengt dat geen onoverkomelijke problemen mee, aangezien ieder optre-

TABEL 1

Hulpmiddel voor het bepalen van het niveau waarop een overzichtskaart in gebruik is

	Aanvals- breedte	Frontbreedte in de verdediging	Afstand tot de verzorgende eenheden	
			aanval	verdedi- ging
Peloton	ca. 200 m	ca. 300 m	—	—
Compagnie	ca. 1000 m	ca. 1500 m	—	—
Bataljon	2 - 3 km	3 - 5 km	1 km	2 km
Regiment	4 - 7 km	tot 10 km	3 km	5 km
Divisie	10 - 15 km	20 - 30 km	5 km	tot 15 km

den onderhevig is aan beperkende factoren en er derhalve altijd verband tussen de symbolen zal bestaan. Men dient daarbij bovendien te bedenken, dat de Sovjets over het algemeen uitgaan van een vereenvoudigd voor-, boven- of zijaanzicht bij het creëren van symbolen om een object of obstakel aan te duiden. Voorts is een welhaast overmatig gebruik van afkortingen opvallend. Dit heeft in ieder geval het voordeel dat een onbekend symbool tenminste vergezeld gaat van een belangrijke toevoeging. Cijfers kunnen veel betekenissen hebben, bv. identificaties van eenheden, kalibers of nummers van doelen.

Kleuren

De Sovjets gebruiken op de overzichtskaart vier basiskleuren, die ieder een eigen functie hebben.

Rood

Deze kleur wordt gebruikt voor het aangeven van eigen troepen, vuuropstellingen en vakgrenzen van mech eenheden, luchtlandingseenheden, marine, marine-infanterie, luchtmacht en eenheden voor achterwaartse diensten. Ook voor de VLET wordt de kleur rood gebruikt.

Blauw

Met blauw worden aangegeven alle vijandelijke eenheden en acties, alsmede alle bronnen, waaruit de vijandgegevens zijn verkregen. Daarbij moet worden opgemerkt dat, indien over bepaalde vijandelijke eenheden of activiteiten onvoldoende informatie bestaat, daarbij een rood vraagteken wordt geplaatst.

Geel

Alle chemisch besmette gebieden worden met geel weergegeven, met dien verstande dat wanneer deze besmetting door vijandelijke middelen is veroor-

zaakt het betrokken gebied met blauw wordt omcirkeld.

Zwart

Zwart wordt gebruikt voor het aanduiden van opstellingen, verplaatsingen en vakgrenzen van: anti-tankeenheden, artillerie, genie, nbc-eenheden, luchtdoelartillerie, raketeenheden en verbindingstroepen.

Dubbele en enkele lijnen

Indien het technisch onmogelijk is met kleuren te werken, worden vijandelijke eenheden met dubbele lijnen en eigen troepen met enkele lijnen ingetekend.

Het intekenen

Om de reeds eerder genoemde samenhang tussen de op de kaart ingetekende militaire symbolen te verduidelijken, toont tabel 1 enkele afstanden, zoals die algemeen voor de Sovjets gelden in aanval en verdediging en die een hulp kunnen zijn bij het vaststellen van het niveau waarop de kaart of schets wordt gebruikt. Wanneer dat bekend is, geeft het een indicatie voor de ingezette eenheden en het gebruikte materieel in het betrokken operatiegebied. Op de lagere niveaus worden de symbolen met kleurpotlood direct op de kaart gezet, hetgeen de overzichtelijkheid niet in de hand werkt.

Indien mogelijk wordt alles op schaal aangebracht; zo niet, dan geeft het centrum van het symbool de juiste lokatie aan, met uitzondering van de vlag, waar de voet van de stok de juiste plaats aanduidt. Wapens worden zodanig weergegeven, dat de hoofdschotsrichting duidelijk uit de tekening blijkt (afb. 1a).

Met behulp van divergerende pijlen kan de sector nader worden aangeduid. Wanneer er sprake is van wapens die deel uitmaken van een luchtafweersysteem staan de symbolen, ongeacht de verdere tactische situatie, verticaal op de kaart (afb. 1b).

Bij het intekenen van een commandopost, met behulp van een vlaggestok welks vlag afhankelijk van de grootte van de eenheid een andere vorm heeft, wordt tevens tot uitdrukking gebracht aan welke zijde zich het achtergebied bevindt. Het achtergebied ligt nl. aan de zijde van de stok, waar de vlag zich bevindt (afb. 1c).

Een geheel apart aspect is de wijze, waarop wordt aangegeven hoe men aan de gegevens over de vijand is gekomen. Opvallend is namelijk, dat men de informatiebron alsmede de inlichting in een soort

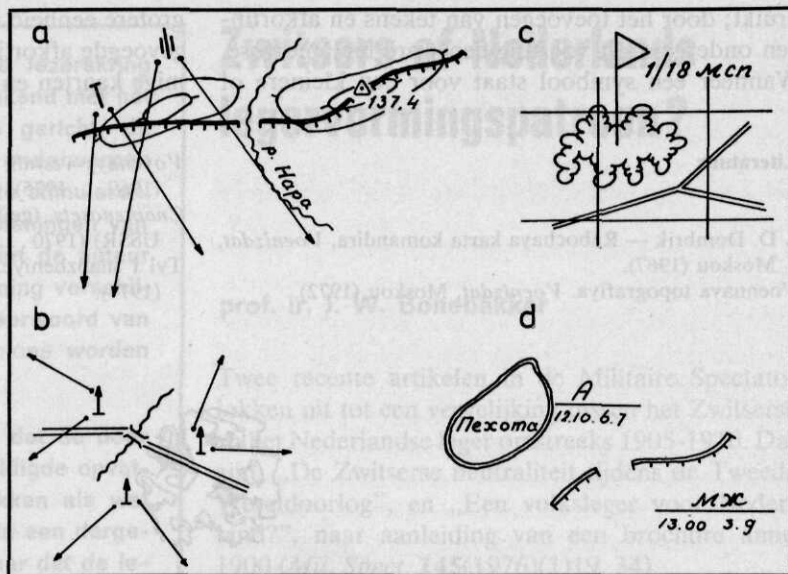
Afb. 1

a Twee wapenopstellingen achter de vlet, die is onderbroken om de terreinkenmerken goed te laten uitkomen, en de schootsectoren van die wapens

b Driemaal SA-7 Grail in opstelling met hun schootsectoren

c Commandopost van 1 mechbataljon van 18 mechregiment in het centrum van het boscomplex nw van de splitsing van wegen; het achtergebied bevindt zich o van de commandopost

d Toestand vijand: verzamelgebied van infanterie, vastgesteld door luchtverkenning, en de voorste rand vijand, verkregen uit gegevens van de plaatselijke bevolking

Afb. 2 De verandering in betekenis door het toevoegen van figuren aan het basisteken voor gepantserd personeelsvoertuig

formule op de kaart zet. Naast het militaire symbool staat de bron in de teller van de breuk, en de datumtijdgroep in de noemer van de breuk (afb. 1d). De bronnen, waaruit de inlichtingen zijn verkregen, worden afgekort als weergegeven in tabel 2.

De opbouw van de symbolen

Zoals reeds gesteld, bestaan de militaire symbolen van de Sovjets uit vereenvoudigde zij-, voor- of bovenaanzichten van het weer te geven onderwerp.

Deze symbolen kunnen worden aangevuld met verschillende tekens, waardoor een onderscheid ontstaat tussen de diverse typen van het betrokken onderwerp. Ter illustratie wordt in afb. 2 het basisymbool voor gepantserd personeelsvoertuig ge-

TABEL 2
Weergave van inlichtingenbronnen

Russische afkorting	NAVO-transliteratie	Betekenis
H	N	waarneming
П	P	krijgsgevangenen
ДП	DP	vijandelijke documenten
A	A	luchtverkenning
PTP	RTR	radio-interceptie
AP	AR	artilleriewaarneming
И	I	genieverkenning
PXP	RKhR	nbc-verkenning
MЖ	MZh	plaatselijke bevolking

- basisteken voor pantserpersoneelsvoertuig, BTR
 - amfibische BTR
 - gepantserde trekker
 - BMP en BMD
 - voertuig met dozerblad, type BAT
 - nbc_ontsmettingsvoertuig, type ARS
 - BTR met vlammenwerper
 - BTR met boordmitrailleur
 - BTR met at-raket
 - BTR gewondentransport
 - BTR met lier
 - BTR met mortier
 - mijnenleggende BTR
 - BTR met patrouilleopdracht
 - BTR van de pc
 - loopgraafmachine, type BTM
- etc.

Wie behoort tot de geregelde lezerskring van de Militaire Spectator, is bekend met het redactionele beleid dat erop is gericht, de discussie over belangwekkende onderwerpen op gang te helpen brengen en te stimuleren. Daarom staat ook de rubriek „Meningen van anderen” open voor hen die met de auteur van een bepaald artikel van mening verschillen. Desgewenst kan, na het weerwoord van de schrijver, de choc des opinions worden voortgezet.

Het kan echter ook voorkomen dat de door de auteur in eerste aanleg gehuldigde opvattingen niet zozeer kritiek uitlokken als wel tot nadere aanvullingen noden. In een dergelijk geval is het zeer wel denkbaar dat de lezer zich zet tot het schrijven van een eigen beschouwing, geïnspireerd door die passages waarin de eerste scribent wellicht te summier, onvolledig of zelfs onnauwkeurig was.

Zulk een, uiteraard verheugende, reactie kwam ditmaal van een onzer trouwste lezers, prof. ir. J. W. Bonebakker, oud-reserveofficier der artillerie en oud-hoogleraar aan de Technisch Hogeschool te Delft, op wiens onlangs verschenen boek „Twee verdienstelijke officieren” de aandacht werd gevestigd in onze rubriek Nieuwe uitgaven (Mil. Spect. 144 (1975)(8)354). In nevenstaande gedegen beschouwing heeft hij de gedachten verwerkt die in hem opkwamen bij lezing van het recente januarinumnummer, met name het artikel „De Zwitserse neutraliteit tijdens de Tweede Wereldoorlog” (Mil. Spect. 145(1976)(1)19) en het gereproduceerde „Een volksleger voor Nederland?” (Mil. Spect. 145(1976)(1)34).

Uit de grondigheid waarmee in deze reactie de relevante gegevens zijn gerangschikt en geïnterpreteerd laat zich niets anders afleiden dan dat de krijgsmacht zich bij voortdurende mag verheugen in de warme belangstelling en liefde van deze wetenschapsman. In een tijd waarin velen zich niet eens de moeite willen getroosten zich te verdiepen in enige discipline, ook niet in die welke bepalend is voor het eigen beroep, stellen wij hem en zijn benadering gaarne aan onze lezers ten voorbeeld.

Zwitsers of Nederlands legervormingspatroon?

prof. ir. J. W. Bonebakker

Twee recente artikelen in de Militaire Spectator lokken uit tot een vergelijking tussen het Zwitserse en het Nederlandse leger omstreeks 1905-1910. Dat zijn: „De Zwitserse neutraliteit tijdens de Tweede Wereldoorlog”, en „Een volksleger voor Nederland?”, naar aanleiding van een brochure anno 1900 (Mil. Spect. 145(1976)(1)19, 34).

Veel gegevens voor die vergelijking zijn te putten uit „Meyers kleines Konversations Lexikon”, in 6 banden verschenen in de jaren 1908 tot en met 1910 bij het toenmalige Bibliographische Institut, Leipzig en Wenen. Destijds waren de autoriteiten van de betrokken landen bepaald niet terughoudend bij het verstrekken van informatie over de nationale defensie. De volgende beschouwingen worden ter kritiek aan de lezers voorgelegd.

Land en volk

Omstreeks 1906 had Drente een bevolkingsdichtheid van 63 per km²; bij alle andere provincies lag deze boven de 100.

Om tot vergelijkbare cijfers te komen dient men het oppervlak van het nauwelijks bewoonde Zwitserse hooggebergte te elimineren. Daartoe kan men van de Zwitserse totaalcijfers aftrekken: het oppervlak en het aantal inwoners van de kantons met een bevolkingsdichtheid kleiner dan die van Drente (zie tabel 1). Ter vergelijking: onze provincies Gelder-

TABEL 1

Kanton	Opper- vlakte	Inwoners	Per km ²
Glarus	691	31.450	46
Unterwalden o/d Wald	475	15.380	32
Unterwalden u/d Wald	290	13.360	46
Uri	1076	21.040	19
Wallis	5224	118.860	23
Graubünden	7133	108.950	15
Totalen	14.889	309.130	21
Geheel Zwitserland	41.325	3.525.256	
Zwitserland zonder hooggebergte	26.436	3.216.126	121

land en Noord-Brabant hadden samen een dichtheid van 120 per km².

De tabellen 2 en 3 geven nog enkele interessante vergelijkingen.

De Zwitserse landsverdediging, en de Nederlandse

1. Lichaamsgesteldheid en vaardigheden van de man

Het Zwitserse klimaat was en is gezonder dan het Nederlandse. In het begin van deze eeuw was het leefklimaat, het milieu, voor de bevolking van onze grote steden veel ongunstiger dan in Zwitserland. Van de Zwitser kan men zeggen dat hij gehard was tegen het klimaat, een ervaren bergbeklimmer en een uitmuntend schutter. In vergelijking daarmee was de Nederlander alleen maar gekenmerkt door zijn vertrouwdheid met het water (als vriend en vijand) en het polderland. Voor de Zwitser was goed leren schoeisel onmisbaar. In Nederland liep van oudsher het gemene volk op klompen, ook in de steden.

De boer schiet met hagel op kleine roofdieren die het op zijn pluimvee gemunt hebben, op knaagdieren die zijn ontspruitende planten aanvreten, en op spreuwen die de oogst van zijn boomgaard bedreigen. Zo zal het in Nederland en in Zwitserland zijn geweest.

Patronen als munitie voor de jacht op vossen, wilde zwijnen en groot wild werden en worden in ons land voornamelijk gebruikt door grootgrondbezitters en beter gesitueerde sportjagers, alsmede door jacht-opzieners. In Zwitserland jaagt men, als scherp-schutter, op gemzen, steenbokken en arenden. Daar bloeien de schietverenigingen met hun wedstrijden en schuttersfeesten.

Grosso modo kan worden gezegd: Zwitsers zijn van oudsher geboren en getogen scherpschutters, vertrouwd met het geweer en zijn onderhoud. Nederlanders zijn dat bepaald niet.

Uit het voorgaande volgt dat de Zwitsers van huis uit veel geschikter waren voor het soldatenberoep dan de Nederlanders. Tot in het eerste kwart van de 19e eeuw dienden veel Zwitsers in vreemde legers, soms in garderegimenten. Bekend is de lijfwacht van Louis XVI, door het gepeupel afgeslacht op 10 augustus 1792, bij de bestorming der Tuilerieën.

2. De status van het leger en het officierscorps in de samenleving, omstreeks 1900-1914

In ons land genoot het leger weinig aanzien. De schutters waren een lachertje, getuige Speenhoffs bekende liedje:

TABEL 2

Verdeling der bevolking over steden met meer dan 50.000 inwoners, en daarbuiten (× 1000)

Zürich	187	Amsterdam	550
Bazel	130	Rotterdam	400
Genève	118	Den Haag	235
Bern	75	Utrecht	117
Lausanne	56	Groningen	71,5
St Gallen	54	Haarlem	60
		Arnhem	60
		Leiden	57,5
Totaal stadsbevolking		620	1551
Gemiddeld per stad		103	194
In % van de totale bevolking		17,6	27,8

TABEL 3

Globale procentuele verdeling der beroepsbevolking

	Nederland	Zwitserland
Land- en bosbouw, visserij	31	
„Urproduktion“		33,2
Industrie en mijnbouw	33,5	41,7
Handel en verkeer	17	13,7
Openbare diensten; vrije beroepen	5,4	5,1
Huispersoneel	10	0,6
Overigen	3,1	5,7
	100	100
Totale bevolking, afgerond	5.670.000	3.525.000

De schutter is een klant

die niemand wat kan bommen.

Vraagt hem soms de sergeant:

Durf jij hier zonder schoenen kommen?

Dan antwoordt hij beleefd:

Sergeant ben jij bekrompen!

Als ik geen schoenen heeft

dan schutter ik op klompen!

Het ridiculiseert toestanden, geheel in de lijn van de voorgaande paragraaf. In tegenstelling tot de Zwitserse kon men van onze mannen geen aandacht en zorg verwachten voor de hun toevertrouwde militaire kleding, uitrusting en wapens.

In de beschouwde periode werden onze schutterijen afgeschaft. Hun taak werd overgenomen door landweer-infanterie en vestingartillerie, volgens wetten die na langdurige voorbereiding onder Colijn als minister van oorlog (4 januari 1911 - 29 augustus 1913) van kracht werden. Taak van de landweer was de bezetting van forten en vestingen, linies en stellingen. Onder Colijns bewind kwam er ook een nieuwe militiewet die op 1 maart 1912 in werking trad.

Op de details van deze laatste behoeft hier niet te worden ingegaan. Wel dient te worden vermeld dat

de eerste oefentijd bij infanterie en vestingartillerie 8½ maand bedroeg.

Beroepsofficieren werden merendeels opgeleid aan de driejarige Koninklijke Militaire Academie te Breda. Verlofsofficieren waren afkomstig van scholen te Amersfoort (infanterie en cavalerie), Ede (veld- en rijdende artillerie) en Utrecht (vesting-artillerie). Duur 12 maanden. Ook dit zijn maar enkele hoofdzaken, voldoende om een vergelijking met Zwitserland mogelijk te maken.

Hier kan al worden vastgesteld dat standsverschillen in en buiten het leger in onze Lage Landen veel groter waren dan in de Helvetische Bondsrepubliek. In Nederland vormde het corps der professionele officieren een kaste; er was hier een kloof tussen „burger” en „militair”. En tot op de huidige dag weet „men” — de krantenlezer — niet of vooraanstaande mannen in onze samenleving soms ook reserveofficier zijn (geweest). Het interesseert bijna niemand.

In Zwitserland is ook nu nog het leger wél erkend en geïntegreerd in de samenleving. Vóór 1914 moest iedere niet persoonlijk dienende Zwitser, al naar zijn inkomen, 3000 tot 6000 francs per jaar betalen.

3. Beschouwing over de reorganisatie der infanterie en haar subalterne officieren (volgens Colijns militiewet), ter vergelijking met het Zwitserse stelsel

Dit laatste werd hier te lande aanbevolen door de heer Kiersch en „een luitenant der infanterie” (Polvliet?) enerzijds, en gekritiseerd door de ongenoemde schrijver van „Een volksleger voor Nederland?” anderzijds.

Colijns stelsel was onder handen genomen in een brochure van 30 blz., gedateerd 10 november 1912: „De reorganisatie der infanterie”, door N. Bosboom, oud-kolonel*, met kritiek op de regeringsplannen en tegenvoorstellen. Daaruit de volgende citaten.

Door omstandigheden ben ik in de gelegenheid geweest veel, en bij alle wapens, in het leger rond te zien; ik heb ook voeling gehad met kringen in de maatschappij van zeer verschillenden aard. Nu is mijn indruk dat eigenschappen als gezond verstand, karakter, wilskracht, doorzettingsvermogen, moed der verantwoordelijkheid, besluitvaardigheid; al die eigenschappen die, met de nodige vakkennis, den aanvoerder vormen, naar verhouding in de algemeene maatschappij zeker niet minder voorkomen dan in legerkringen. Als er ergens een milieu is waar alles er toe meewerkt die

* Nicolaas Bosboom (1855-1937), officier der artillerie (1877-1912) en minister van oorlog (1913-1917).

eigenschappen, als ze aanwezig zijn, te drukken in haar verdere ontwikkeling dan is het voorzeker het leger (!). Dat voorts de vakkennis van een compagnies- of bataljonscommandant door een ontwikkeld man niet zou kunnen worden verworven, al dient hij niet onafgebroken in het leger; dat die kennis niet zou kunnen behouden blijven bij een jaarlijks gedurende enige weken in functie treden, wil er bij mij niet in. Men bedenke dat uit de verlofsofficieren geen regiments- of brigadecommandanten, geen divisiecommandanten behoeven te worden gevormd; dat zij de krijgskunst slechts binnen enge grenzen behoeven te beoefenen; dat zij die kunst niet aan anderen behoeven te leren, er niet de steunpilaren of voorgangers van behoeven te zijn; in het eind dat, wanneer zij te eniger tijd blijken geven zich niet op de hoogte te houden van hun militaire vakkennis, men zich eenvoudig van hen kan ontdoen.

Na te hebben betoogd dat uit de verlofsluitenants geleidelijk kapiteins, later ook hoofdofficieren moeten worden geselecteerd vervolgt hij woordelijk:

De jonge man die wordt toegelaten tot de K.M.A. heeft — als hij het te eniger tijd niet al te bont of al te gek maakt — een soort vordering voor levensonderhoud op de Staat, tot zijn dood toe. Dat impliceert geenszins geschiktheid voor kapiteins- of hoofdofficiersrang!

4. De verdedigingsstelsels van Nederland en Zwitserland omstreeks 1905—1910

Het Nederlandse stelsel bestond uit inundaties, in tijden van oorlogsdreiging voor te bereiden of te stellen, bestaande uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie, lopend van Muiden langs Utrecht naar Jutfaas, vandaar langs de Rijn naar fort Honswijk op de rechteroever, en dan van het tegenoverliggende Everdingen via Asperen a/d Linge naar Gorcum. De niet ondergelopen rivierdijken, wegen en spoorwegen, en de Holtense vlakke ten zuidoosten van Utrecht vormden accessen (toegangswegen), verdedigd door forten die waren gemoderniseerd in de jaren 1850—1880.

Aansluitend, richting oost-west, de Stelling Hollands Diep en Volkerak en de Stelling Monden van de Maas en van het Haringvliet.

Deze inundatiestellingen vormden met de Noordzee en de Zuiderzee de „Vesting Holland”, waarbinnen als centraal réduit de kringstelling Amsterdam, bestaande uit destijds zeer moderne forten. Wie nu van de hoofdstad via Halfweg westwaarts rijdt ziet kort voor Haarlem rechts het fort Liebrug; wél ontwapend, niet gesloopt.

Weersomstandigheden — zoals strenge vorst of droogte — konden de waarde van de inundaties ongunstig beïnvloeden.

De voorbereiding van onze landsverdediging reken- de allereerst met een Duitse inval. Ons veldleger, strategisch in het defensief, zou zo lang mogelijk een offensieve verdediging voeren, alvorens zich binnen onze linies en stellingen terug te trekken.

Anno 1914 waren motortractie, vliegtuigen en draadloze communicatie nog niet operationeel. De mitrailleur was technisch een zorgenkind; met zijn verplaatsbaarheid werd nog gesukkeld: hier te lande werd hondentractie gebezigd, ingevoerd in 1915! Operationele wielrijderseenheden werden pas na de mobilisatie 1914-1918 gevormd, manschappen en onderofficieren daarvan waren afkomstig van zowel de infanterie als de cavalerie, een betreuens- waardige afgang voor echte ruiters!

Niettemin: in 1914 zou het uitschakelen van onze defensie, als flankoperatie van een Duits offensief over een front van Zwitserland tot de Dollard, véél groter kansen op een fiasco hebben ingehouden dan in mei 1940.

Bezien wij nu het Zwitserse stelsel. Daarbij is een hoogtekaart misschien even onmisbaar als een staatkundige, behalve voor lezers die dank zij zomer- en wintersport in de bergen voldoende zijn geïnformeerd. Ruwweg is het grondgebied in drie stroken te verdelen, georiënteerd zuidwest— noord-oost: de Zwitserse Jura; de vlakte van het meer van Genève tot het Bodenmeer (Waadtland met *Lausanne*, Mittelland met *Bern*, Aargau met *Aarau*, kanton en stad *Zürich*, en Thurgau aan het Bodenmeer met op de zuidelijke berghellingen *Herisau* en *St Gallen*), en het Alpengebied.

De 20 infanteriebrigades van het veldleger waren verdeeld over 10 standplaatsen, namelijk de hierboven gecursiveerde zes steden en oorden, voorts *Liestal* (in rechte lijn ca. 13 km ten zuidoosten van Bazel), *Luzern*, *Chur* en *Bellinzona*.

Alle belangrijke tunnels waren van moderne verdedigingswerken voorzien. Twee daarvan verdienen afzonderlijke vermelding: aan de St Gotthard met een oorlogsbezetting van 6 bataljons infanterie en 14 compagnieën vestingartillerie, voor een bepauze van 40 stukken (8,5 en 12 cm), en die van Saint-Maurice, waar de Rhône een bergkloof passeert, aan de spoorlijn van Martigny naar Villeneuve. Hier 3 bataljons infanterie, 5 compagnieën vestingartillerie en 20 stukken. *In vredetijd waren beide permanent bezet met een kernploeg vrijwilligers!*

Naar aanleiding van Kiersch' opmerkingen over de duur van de Zwitserse opleiding (*Mil. Spect.* 145 (1976)(1)36, linker kolom bovenaan) het volgende.

In 1907 werden bij de wet duur en kwaliteit van rekrutenopleidingen en herhalingsoefeningen ver- lengd en verbeterd; hetzelfde gold met name ook voor kader en officieren. Voordien was men dienst- plichtig van het 20e tot het 40e jaar; daarna volgde overgang naar de landweer, die hier buiten be- schouwing blijft. Vóór genoemde wet was de duur van de rekrutenopleidingen 65 tot 90 dagen, die van de herhalingsoefeningen in totaal 84 tot 90 dagen, excl. de zondagen. In weken dus: eerste oefening 11-15 weken, herhalingsoefeningen 14 tot 15 weken, verdeeld over 19 jaren.

5. *Is Zwitserland vóór 1914 evenzeer bedreigd ge- weest in een eventuele oorlog tussen Duitsland en Frankrijk te worden betrokken als België en Nederland?*

Na 1870-'71 is Bismarck erin geslaagd op goede voet te blijven met het Tsarenrijk, als rugdekking bij een eventuele Franse revanche-agressie. Daarbij was de samenwerking tussen hem — sedert 1870 de enige Rijksminister — en Generalfeldmarschall Graf von Moltke als opperbevelhebber, tevens chef van de grote generale staf, zoals deze behoort te zijn: in vredetijd volgt de legerleiding de buiten- landse politiek, in oorlogstijd steunt die politiek de oorlogvoering.

Nog vóór Bismarcks val (1890) bleek dat er ver- andering op til was ten aanzien van Duitslands „Ostpolitik”; de oude von Moltke (1800-'91) heeft zich daarover zeer ongerust gemaakt.

Er was echter méér: zijn opvolger Alfred Graf von Schlieffen (1833-1913), van 1891 tot eind 1905 chef van de grote generale staf, schreef al in april 1892 in een memorandum:

... *die Entscheidungsschlacht im Westen möglichst bald durchzukämpfen, um dann, nach errungenem Totalsieg, auch Rußland niederwerfen zu können.*

Toen al meende hij dat een tweefrontenoorlog on- ontkoombaar was, een overtuiging die uitgroeide tot een idee-fixe. Ook werd sindsdien de buiten- landse politiek bepaald door „das Militär”, in feite door de militaire raadgevers van de „oberste Kriegsherr”, de jonge keizer Wilhelm II (1859- 1941).

Pas in 1956 is het plan-Schlieffen volledig gepubli- ceerd. Een opmars door Nederland achtte hij on- vermijdelijk. Ook veronderstelde hij dat de Bel- gische verdediging wel spoedig zou ineenstorten (NB. in zijn gedachtengang: *omdat* de grote mo- gendheden, *inclusief Duitsland*, België's neutraliteit hadden gegarandeerd?) In zijn laatste levensjaren was hij ervan overtuigd dat Nederland zich krach-

tig zou verdedigen tegen een Duitse overval; dat blijkt uit zijn nagelaten geschriften.

Von Schlieffens opvolger Helmuth von Moltke (1848-1916) heeft in 1909 besloten de Nederlandse neutraliteit niet te schenden. De overwegingen die bij hem de doorslag gaven zijn in 1922 door zijn weduwe gepubliceerd. Hij zelf heeft in augustus 1914 volkomen gefaald; in november werd von Falkenhayn tot zijn opvolger benoemd.

Wij weten dat het Nederlandse leger in de jaren

1909-1914 onder de ministers van oorlog Cool, Colijn en Bosboom, en dank zij het deskundige werk van de generale staf onder C. J. Snijders, belangrijk werd verbeterd en uitgebreid. Dat zal de Duitse legerleiding zeker niet zijn ontgaan.

Noch von Schlieffen, noch von Moltke hebben in hun bovenbedoelde beschouwingen Zwitserland betrokken. De vraag, gesteld aan het begin van deze paragraaf, kan dus wel ontkennend worden beantwoord.

MEDEDELING

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Het Spaanse masker van Stalin

H. Toorenvliet

publicist, Den Haag

Onmiddellijk na het overlijden van generaal Franco werden overal de politieke kaarten opnieuw geschud.

Vanzelfsprekend blijft Spanje voor de — met ons zo nauw geallieerde — Verenigde Staten een gewaardeerde en onmisbare bondgenoot.

Dat vrienden van vrienden ook ónze vrienden kunnen zijn, wordt in noordwestelijk Europa wel eens over het hoofd gezien. Daar blijft men zich te intens én te bezig met de binnenlandse aangelegenheden van Spanje bezighouden. Maar dan doet men juist datgene, waarvoor de zo trotse en individualistisch ingestelde Spanjaarden geen begrip kunnen opbrengen.

Ook de recente gebeurtenissen in Portugal speelden een aanzienlijke rol: het in dat buurland getoonde voorbeeld, dat soms een bijna algehele ontwrichting van het gewone dagelijkse leven te zien gaf, wil men in Spanje voor geen prijs navolgen. Het werkte zelfs averechts, want het bracht de Spanjaarden het spookbeeld van de laatste burgeroorlog weer

in herinnering. Deze tragedie was immers een gevolg van een langdurige periode van schier eindeloos politiek geharrewar met als enig resultaat een onregeerbaar geworden land.

Tijdens die harde broederstrijd was in het Republikeinse gedeelte van Spanje de invloed van de Sovjets sterk dominerend. De daaruit voortgekomen machinaties zijn in de 37 jaren die sinds het einde van de burgeroorlog verstreken, door het Spaanse volk nog niet vergeten.

Interventie

Tegenover de openlijke steun van de As-mogendheden aan Franco tijdens de Spaanse Burgeroorlog stond de Russische hulp aan de Republikeinen. Deze had een geheel ander karakter, want zij was terdege gecamoufleerd en speelde zich in het verborgene af.

Duitsland en Italië hielpen de Nationalisten onmiddellijk door het ter beschikking stellen van

Uit Barcelona vertrekt een afdeling Republikeinse cavalerie naar het front

transportvliegtuigen. Met deze toestellen konden zij het Spaanse vreemdelingenlegioen en Moorse troepen naar Spanje overbrengen. Dit geschiedde uit Spaans Marokko, dat zich binnen 24 uur na het uitbreken van de opstand op 17 juli 1936 geheel in Nationalistische handen bevond.

Stalins hulp kwam pas later, en wel na zeer rijp beraad én in de wetenschap dat een belangrijk gedeelte van de Spaanse goudreserve ter waarde van \$ 700 miljoen naar Russische kluizen zou worden overgeheveld. Dit kon worden gerealiseerd, omdat Spanje daartoe bereid was nadat de wapeninkopers van de republiek — als gevolg van de non-interventiepolitiek van de belanghebbende mogendheden — overal nul op het rekest kregen.

Alhoewel op het laatste nippertje georganiseerd, bleek de Sovjethulp uitermate geraffineerd van opzet te zijn. Het hoofd van de GPOe, Yagoda, verstrekke persoonlijk de richtlijnen aan zijn bekwame medewerker kapitein Oelansky, die een der belangrijkste uitvoerders werd.

Nadat officieel door de Sovjet-Unie een embargo op voor Spanje bestemde wapens was afgekondigd, begon men met grote spoed aan de oprichting van een keten van im- en exportfirma's in verschillende Europese steden. Inderdaad waren binnen luttele weken handelshuizen gevestigd in onder andere Brussel, Parijs, Warschau en Zürich onder leiding van uitgezochte stromannen. Hun taak bestond uit het afstropen van de markt op wapengebied, zowel in Europa als in Amerika. Zelfs kocht men wapens in Nazi-Duitsland (Hamburg) en in Oost-Europa wist men de hand te leggen op een vijftigtal gevechtvliegtuigen van Frans fabrikaat, wel ietwat verouderd maar nog zeer bruikbaar.

Ook het vervoer werd perfect geregeld; daartoe werd een transportorganisatie letterlijk uit de grond gestampt. Dat de Spaanse Middellandse-Zeehavens in Republikeinse handen soms hinderlijk werden geblokkeerd door de aanwezigheid van Duitse en/of Italiaanse oorlogsschepen — ondanks het feit dat een belangrijk gedeelte van de Spaanse marine aan Republikeinse zijde streed — leverde voor de Sovjets geen bezwaren op. Zij gebruikten zowel neutrale als eigen schepen, die evenwel op de heenreis een andere vlag voerden. Elk schip beschikte over voortreffelijk vervalste uitklaringsdocumenten en zo kon gedocumenteerd worden aangetoond dat men op weg was naar een buiten Spanje gelegen haven van bestemming. De Sovjetschepen voeren, na hun lading te hebben gelost, gewoon onder eigen vlag weer naar hun thuishavens terug.

Medio oktober 1936 werd het ingrijpen der Russen al goed merkbaar. Een zekere frontstabilisatie trad

Aan Republikeinse zijde namen soms ook vrouwen deel aan de exercities van de „milicianos”

in en Madrid bleef voorlopig voor de Republikeinen behouden.

Vanzelfsprekend was er toen in Spanje al een vrij omvangrijke Russische militaire missie aanwezig, bestaande uit diverse groepen van uitgelezen stafmensen en specialisten, onder bevel van generaal Ian Berzin, die jarenlang hoofd van de inlichtingendienst van het Rode leger was geweest. In feite had deze Rus al spoedig de leiding van de militaire operaties aan Republikeinse zijde. De uitermate kundige en als zwijgzaam bekend staande Berzin besefte, dat de Spanjaarden over een eigen generalissimus moesten kunnen beschikken. Hij was het, die de plooibare en capabele generaal José Miaja naar voren schoof. Deze is opperbevelhebber gebleven tot het bittere einde. Het was een goede keuze, omdat Miaja zo'n gemoedelijke indruk maakte; daardoor plaatste de publieke opinie hem zonder aarzelen in het vakje „gematigd” en niet eens ten onrechte.

Duidelijke instructies

De opdracht aan Berzin en de zijnen hield in, dat zij zich met zoveel mogelijk zaken moesten bemoeien, maar dat zij zich vóór alles moesten ophouden op plaatsen die buiten het bereik van het geschutvuur lagen. Tijdens de burgeroorlog hebben zich tegelijkertijd nooit meer dan tweeduizend Sov-

jetmilitairen in Spanje bevonden. Met uitzondering van enkele piloten en tankexperts waren zij allen slechts actief achter de frontlinies.

Bij de oprichting en samenstelling van de Internationale Brigade hadden de Sovjets een belangrijke vinger in de pap. De eerste zeshonderd man werden door de Sovjets geleverd . . . het waren hoofdzakelijk Oostenrijkse politieke vluchtelingen, die in de Sovjet-Unie een schuilplaats hadden gevonden, maar die men daar maar al te graag kwijt wilde. Bij elk Republikeins recruteringsbureau was de supervisie van de Russen, alhoewel onopvallend, steeds aanwezig. Typerend was wel, dat in deze brigade nooit één Sovjetburger heeft dienst genomen.

Als commandant van de Internationale Brigade werd de geheimzinnige, zogenaamd van Canadese afkomst zijnde, generaal Ernst Kleber naar voren geschoven. Hij had de wind mee en verkreeg alras internationale faam, want op hem mochten de schijnwerpers worden gericht. Zijn werkelijke naam was Stern, hij diende tijdens de Eerste Wereldoorlog als officier in het Oostenrijkse leger, werd krijgsgevangen gemaakt en liep in 1917 prompt naar de Sovjets over. Hij diende voor hen in China, maar heeft Canada nooit gezien. Ondanks zijn verworven bekendheid, bleek hij nauwelijks een jaar later met de Noorderzon uit Spanje te zijn verdwenen.

Vele soorten agenten

Een zeer belangrijke figuur in Spanje was de officiële handelsagent van de Sovjet-Unie, de geslepen Arthur Stasjefsky die in Barcelona resideerde. Stasjefsky wist in het einde van de herfst 1936 al, dat men door middel van zekere kunstgrepen de gematigde Republikeinse premier Largo Caballero zou gaan vervangen door dr. Juan Negrin, die zich naar buiten anders wist voor te doen, maar in wer-

kelijkheid sterk communistisch georiënteerd was. De verantwoordelijkheid voor de op Nationalistisch gebied opererende militaire inlichtingendienst van de Sovjets, werd gedragen door generaal Akoelof. Het hoofd van de GPOe in Republikeins Spanje was de sinistere Nikolsky alias Orlof.

Vele der voornaamste medespelenden aan Republikeinse zijde hadden nu hun plaatsen ingenomen op het schouwtoneel van de burgeroorlog. De gebeurtenissen namen vrijwel overeenkomstig de planning hun loop. De Sovjets popelden van ongeduld om de volgende fase te kunnen inluiden, namelijk die van de stalinisatie. Geleidelijk aan werd hun optreden ook driester en arroganter. Vele Spanjaarden voelden zich — met begrijpelijk misnoegen — als het ware gedegradeerd tot inwoners van een of ander onderontwikkeld gebied of van een Sovjetprovincie, die men in ijlt tempo wilde sturen in een zekere, door hen niet gewenste richting. Tot hun oprechte verbazing bemerkten velen, dat de ergste vijanden van de Sovjets niet in Franco-Spanje zetelden, maar zich kennelijk op Republikeins gebied bevonden.

Systematische terreur volgens plan

Stellig was Spanje vóór de burgeroorlog niet door de communisten geïnfilteerd, want bij het uitbreken daarvan telde hun partij slechts enkele duizenden leden. Als geboren individualisten voelden sommige Spanjaarden zich eerder aangetrokken tot anarchisme of syndicalisme. Het waren vooral de aanhangers van deze groeperingen en verder allen die men onder de noemer van het Trotskyïsme kon onderbrengen, die onder de komende terreur het onderspit zouden moeten delven.

De belangrijkste doorn in het oog van de Sovjets was het eigengereide, enigszins onafhankelijk age-

Een Nationalistische colonne op weg naar de kustplaats Vinaroz

Drie Moorse „regulares” bekijken met belangstelling een buiten gevecht gestelde tank

rende Catalonië. De Spaanse premier Caballero had heimelijk een oprechte bewondering voor de Catalanen, die de Russische bemoeizucht afwezen. In Barcelona speelden de revolutionairen van de marxistische bond POUM (Partido Obrero de Unificación Marxista) onder leiding van de militante anarchist Andrès Nin een dominerende rol. Deze strijdbare bond had onder de arbeiders een grote aanhang. Dat feit was op zich zelf voor de Sovjets al voldoende aanleiding deze groepering radicaal te willen uitschakelen.

Gematigde figuren als Stasjefsky en ook Berzin trachtten er nog wel iets aan te doen. De eerste ging naar Moskou en had daar een onderhoud met Stalin. Deze gaf hem weliswaar gelegenheid tot uitleg, maar het was praten tegen dovemansoren: er veranderde niets. Ook sprak Stasjefsky nog met de chef staf van het Rode leger, maarschalk Toechatsjefsky, die het volkomen met hem eens was, maar diens positie was toen al uiterst wankel. Dat ook het hoofd van de Afdeling Buitenland van de GPOe, Sloetsky, nog zou durven verklaren dat hij het kolonialistische optreden in Spanje afkeurde, zou evenmin baten. Het Kremlin had nu eenmaal een schema opgesteld en dat moest en zou worden afgewerkt. En toen in maart 1937 in de Sovjet-Unie Yagoda als hoofd van de GPOe werd vervangen door de doorbijter Yesjof, was het moment aangebroken om de reeds lang ten aanzien van Spanje gestelde doelen te bereiken.

Begin mei werden in Catalonië bewust moeilijkheden uitgelokt. Het kwam in de straten van Barcelona tot hevige gevechten die ruim vijf dagen duurden. Er vielen ten minste vijfhonderd doden, er waren ruim duizend gewonden en de leider, Andrès Nin, werd vermoord.

Het voornaamste gevolg was, dat in Madrid Caballero de laan werd uitgestuurd: op 15 mei kreeg dr. Negrin de leiding van de Spaanse republiek in handen. Vanzelfsprekend werd de extreem links opgestelde minister van buitenlandse zaken Alvarez del Vayo gehandhaafd. De invloed van gematigde socialisten en republikeinen werd tot een minimum

teruggebracht. Men roemde de verkregen eenheid, die in werkelijkheid uiterst fictief zou blijken.

Stalins ommezwaai

Hoogst eigenaardig was dat, kort na het bereiken van hun doelstellingen, Stalin en zijn trawanten hun greep op Republikeins Spanje lieten verzwakken. Stalin had daarvoor gegronde redenen. In eigen land wilde hij namelijk aan de grote militaire zuivering gaan beginnen. Hij voelde zich in de rug gedekt door de wetenschap dat, althans zeer zeker in de eerstkomende periode, Nazi-Duitsland zijn land niet wenste aan te vallen. Op dat moment gaf Stalin het idee van een Sovjet-Spanje op, en hij was maar al te zeer bereid het strategisch zo belangrijke land aan de invloed der As-mogendheden prijs te geven.

Wel zette zich de op gang gebrachte evolutie door, maar het waren niet langer de Sovjets die zich daarvoor inzetten: hun doelstellingen werden overgenomen door de Spaanse communistische partij. Vele Russen verlieten nog in 1937 het land. Onder hen bevonden zich talrijke prominenten zoals Berzin en Stasjefsky, die beiden later met ontelbare anderen ten offer vielen aan de grote zuiveringen. Vóór alles streefde Stalin naar het tot stand brengen van goede betrekkingen met het toen zo machtige Derde Rijk . . . en men verlieze niet uit het oog, dat een belangrijk gedeelte van het Spaanse goud inmiddels al van eigenaar was verwisseld.

Muiterij op de valreep

Nadat de worsteling maanden en nog eens maanden had voortgeduurd, ging alles in de eindfase betrekkelijk snel. De militaire beslissing in deze broederstrijd was eigenlijk gevallen nadat de troepen van Franco op 26 januari 1939 Barcelona hadden ingenomen. Hierna stortte de Republikeinse tegenstand in Catalonië als een kaartenhuis in elkaar en waren de Nationalisten in staat de gehele Frans-Spaanse grens af te grendelen. Eind februari erkenden Engeland en Frankrijk het bewind van Franco.

Maar tóch bevond zich nog steeds een vrij belangrijk gedeelte van het land, met inbegrip van Madrid, in Republikeinse handen. Het volk, de militairen en zelfs ook de vakbonden wilden de strijd beëindigen, maar Negrin, Alvarez del Vayo en de leiding van de communistische partij wilden van geen opgeven weten.

Aangezien er eigenlijk geen doelmatig Republikeins regeringsapparaat meer bestond, werd in Madrid

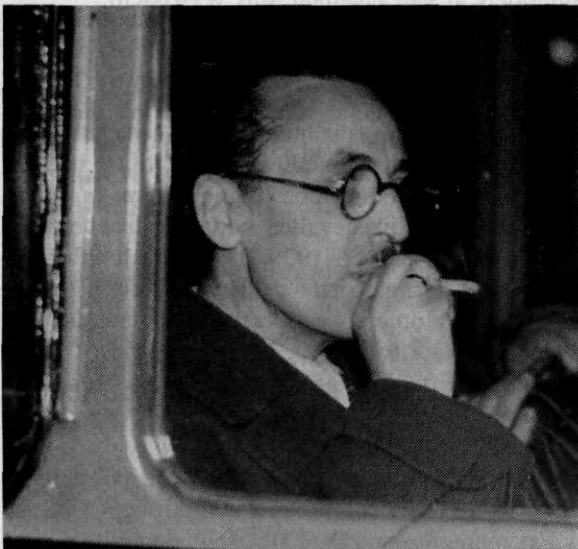
op 6 maart door de militaire top een nationale Verdedigingsraad opgericht, die bereid was met Franco te gaan onderhandelen.

In deze raad werd een hoofdrol vervuld door generaal Casado. Deze was overtuigd republikein maar verder apolitek, hetgeen bij vriend en vijand bekend was. Daarom was hij bij uitstek de geschikte man om zich naar de tijdelijke hoofdstad van Nationalistisch Spanje, Burgos, te begeven.

Het liep echter anders uit. De communisten, die zich met deze gang van zaken niet konden verenigen, ontketenden prompt een opstand tegen de Republikeinse legerleiding. Communistische eenheden verlieten het front en vielen onverhoeds hun strijdmakkers aan, de troepen die de Verdedigingsraad welgezind waren en die trouw bleven. Harde gevechten, die zich merendeels afspeelden in Madrileense contreien, waren daarvan het gevolg. Zelfs werd met grote verbeterheid gevochten om het bezit van een krankzinnigengesticht.

Met verbijstering moest de Republikeinse legerleiding constateren, dat de communisten in staat waren aanzienlijke tankeenheden in te zetten. Van het bestaan van deze eenheden — die van onschatbare waarde hadden kunnen zijn om de Nationalistische opmars te stuiten — had men tot dan toe nooit enig vermoeden gehad. Na zes dagen van felle strijd hing het voortbestaan van de Verdedigingsraad aan een

Generaal Casado, een vooraanstaand lid van de Nationale Verdedigingsraad

Literatuur

- J. Brouwer — *De Spaanse Burgeroorlog*. Paul Brand, Hilversum (1936).
L. Lichtveld (A. Helman) — *De Sfinx van Spanje*. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam (1937).

Generalissimo Franco

zijden draad. Het ingrijpen op het laatste, beslissende moment door loyale troepen, onder leiding van de bekende anarchist Cipriano Mera, deed echter de kansen keren. Bij die troepen waren ook de leden van het uitmuntend gedisciplineerde korps Republikeinse Stormpolitie ingedeeld. Op 12 maart staakten de communistische eenheden de strijd; zij moesten de Verdedigingsraad erkennen als de enige en bevoegde uitvoerende macht.

Daarna hadden geen gevechten van betekenis meer plaats; de laatste gewelddadigheden waren dus zuiver een treffen geweest van de Republikeinen onderling. Zonder generaal Casado mochten twee afgevaardigden van de Verdedigingsraad naar Burgos om te onderhandelen. Het leverde geen enkel resultaat op.

Op 26 maart stelde Franco een ultimatum en twee dagen later gaf Madrid zich over. De restanten van de Republikeinse troepen vielen uiteen en losten zich als vanzelf op.

De Nationalisten gaven hun laatste legerbericht uit op 1 april 1939; het deed tevens dienst als overwinningscommuniqué.

- W. G. Krivitsky — *Dat heb ik gezien*. Allert de Lange, Amsterdam (1940).
S. O. Andersson — *Francisco Franco*. Interland, Aalten (na 1970).
R. de Jong — *De Spaanse Burgeroorlog*. Bert Bakker / Daamen, Den Haag (1963).

Leiderschapstraining als practicum in het leiden van kleine groepen

H. P. B. Koevoets

eerste luitenant der infanterie

Lange tijd is men van mening geweest, dat alleen leiding kon worden gegeven door hen, die beschikten over „aangeboren” leiderseigenschappen. Aangezien het aantal „geboren leiders” evenwel betrekkelijk gering is en de moderne ontwikkelingen het leiding geven ook op lager niveau en in kleinere groepen meer noodzakelijk maken, is gezocht naar methoden die het mogelijk maken het leiding geven aan te leren.

Wij zien dat de laatste dertig jaren worden gekenmerkt door een groeiende belangstelling voor het leiderschap in het algemeen en voor de opleiding tot leider in het bijzonder. Artikelen als „Modernisme of realisme in het hedendaagse leiding geven”, door kolonel P. C. van den Ing en kapitein A. A. Klumper (*Mil. Spect.* 144(1975)290,383), en „Effectief leiding geven”, door drs. J. Mannen en drs. H. J. M. Wassenberg (*Mil. Spect.* 144(1975)413) leggen daarop nog eens extra de nadruk.

Voor deze verhoogde belangstelling is een aantal oorzaken aan te wijzen. Na de Tweede Wereldoorlog gingen, onder invloed van de Amerikaanse cultuur, sociologen en psychologen aan het werk om het fenomeen van de militaire leider beter te leren kennen en te begrijpen. Begrippen als formeel en informeel leiderschap deden hun intrede. Deze verhoogde belangstelling sloeg al spoedig over naar West-Europa.

Door de voortschrijdende vertechnisering en differentiatie en de verder gaande specialisatie binnen de militaire organisaties werd het steeds duidelijker dat er meer aandacht diende te worden geschonken aan de militaire leider.

Ook het feit dat de jonge militaire leider tegenwoordig te maken krijgt met hoger ontwikkeld, kritisch ingesteld dienstplichtig personeel — met als gevolg dat hij daardoor bewuster zijn leiderschap zal moeten hanteren — rechtvaardigt deze aandacht.

Het ontstaan van de Leiderschapstraining (afge-

Op de Koninklijke Militaire School te Weert wordt sinds twee jaar de cursus Leiderschapstraining gegeven. De auteur van nevenstaand artikel, hoofdinstructeur Letra aan de KMS, beoogt met zijn bijdrage troepencommandanten op de hoogte te brengen van inhoud en opzet van dit practicum.

kort *Letra*) is, gezien tegen de hierboven geschetste achtergrond, dan ook in mijn ogen een logisch gevolg.

Bij de opzet van de leiderschapstraining is ervan uitgegaan dat het de aspirant-leiders niet geheel ontbreekt aan leiderscapaciteiten. Dat de toekomstige leider wordt geselecteerd, waarbij als maatstaven worden aangelegd o.a. het kunnen samenwerken en het zich boven een ander kunnen stellen, rechtvaardigt dit uitgangspunt.

Hoe belangrijk de leiderschapstraining ook is, het zou een illusie zijn te denken, dat de aspirant-leider alleen door deze trainingmethode tot een goede militaire leider wordt gevormd. Het goede voorbeeld van de militaire meerdere in het algemeen en van de eigen instructeur in het bijzonder, de theoretische lessen leiderschap en het doelgericht brengen van de leerling in praktijk-situaties waarin hij leiding moet geven, dragen bij tot het bereiken van het uiteindelijke resultaat. Het hoogste rendement wordt verkregen indien alle aspecten in onderstaande volgorde aan de orde komen.

1. Theorie leiderschapsvorming (afgestemd op het niveau van de leerling en zo concreet mogelijk).
2. „Theoretisch practicum” leiderschapstraining
3. Oefenpraktijksituaties, bv. de troepenaanvoering.

Dit artikel blijft beperkt tot het theoretische practicum: de leiderschapstraining.

Leiderschapstraining KMS

Geschiedenis

Voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog gebruikte het Duitse leger een bepaalde methode om kandidaten voor de officiersrangen te selecteren.

Omstreeks 1951/1953 waren het de Amerikaanse sociologen Lewin, Bales en Carter die zich bezighielden met de vraag of datgene wat kon worden waargenomen binnen een groep mensen die bezig was werkzaamheden te verrichten, was vast te leggen. Na lang onderzoek kwamen zij tot een bruikbare observatietechniek. Die techniek was doordringender dan de methode die de Duitsers hanteerden en die nu in de Verenigde Staten wordt toegepast op de Maxwell Luchtmachtbasis in Alabama en op de Infanterieschool te Fort Benning, en in Engeland op de Officers Cadet Training Unit te Sandhurst en op de Royal Air Force Academy te Cranwell.

In 1960 gebruikte men voor de eerste keer de observatietechniek van Bales en Lewin op het Selectiecentrum KL te Amersfoort nadat deze techniek door drs. J. de Klerk operationeel was gemaakt voor de selectie in de KL.

In 1962 werd deze observatietechniek onderwezen aan de cadetten op de KMA. In 1964 werd, naar het voorbeeld van de Infanterieschool te Fort Benning (de „Leaders reaction course”), een cursus leiderschapstraining ontwikkeld en in 1965 gegeven aan derdejaarscadetten van de sociaal-economische studierichting. Deze cursus werd op de KMA ontwikkeld door kolonel D. Mantz, kolonel W. Epke en majoor E. d'Arnaud van Boeckholtz. Door een aantal onderofficieren werd op de garnizoensschietbaan te Breda een leiderschapstrainingsoord ontwikkeld alwaar men momenteel de beschikking heeft over 45 opdrachten. Sedert

1966 wordt de cursus aan alle cadetten gegeven. In 1970 werd de leiderschapstraining ingevoerd op de KKSL te Schaarsbergen en in 1974 op de KMS te Weert. Ook het MOK in Hilversum en de LUOS in Gilze-Rijen leiden hun toekomstige kader op met gebruikmaking van deze methodiek, zij het met hier en daar kleine afwijkingen. Niet-militaire organisaties, als Hoogovens, Philips, gemeentepolitie en Korps mobiele eenheden van de Rijkspolitie, maken ook gebruik van deze opleidingsmethodiek.

Doelstelling van de leiderschapstraining

1. De cursist in de gelegenheid stellen te ervaren welke algemene beginselen het optreden van een leider bepalen.
2. De cursist in de gelegenheid stellen te ervaren hoe zijn optreden als leider is.
3. De cursist in de gelegenheid stellen zijn tekortkomingen in het optreden als leider te verbeteren.
4. Voorts de cursist enige ervaring laten opdoen in:
 - het werken in teamverband;
 - het evalueren;
 - het discussiëren;
 - het leveren en verdragen van kritiek.

De algemene beginselen van het leiding geven

In de doelstellingen wordt gesproken over de algemene beginselen die het optreden van een leider bepalen. Deze algemene beginselen worden, voorafgaande aan de leiderschapstraining, in groepsverband met de leerlingen besproken. De instructeur stelt vragen en de leerlingen komen door de vraagstelling tot de volgende gedachtengang.

— Leiding geven is anderen laten doen wat nuttig wordt geacht voor het bereiken van het groepsdoel.

— Het is noodzakelijk dat de leider dat doet omdat de leider de verantwoordelijkheid draagt.

— Verantwoordelijkheid dragen betekent voor de leider de gevolgen te dragen krijgen van zijn doen en laten.

— De leider draagt drie verantwoordelijkheden:

1. uitvoering opdracht;
2. zorg voor personeel;
3. zorg voor materieel.

— De leider moet zich van deze verantwoordelijkheden voortdurend bewust zijn. Daarom moet hij trachten te voorzien wat de gevolgen zijn van al hetgeen er tijdens de uitvoering van de opdracht gebeurt.

— Omdat hij verantwoordelijk is moet de leider uiteindelijk zelf beslissingen nemen over hetgeen tijdens de uitvoering van de opdracht gebeurt.

— Indien de leider heeft beslist hoe de opdracht zal worden uitgevoerd, dient hij taken te verdelen; daarbij zal hij zich laten leiden door zijn kennis van de capaciteiten van zijn personeel.

— Indien de groepsleden aan het werk zijn dient de leider de uitvoering van de taken te controleren en zo nodig te corrigeren.

— Voor zover het personeel niet de vereiste inzet toont, dient hij het personeel te stimuleren tot grotere inzet.

— Ten einde een optimaal rendement te verkrijgen zal de leider ervoor moeten zorgen dat de

stemming in de groep goed is of wordt verbeterd.

Deze 10 punten worden in de leiderschapstraining „de algemene beginselen van het leiding geven” genoemd; zij staan vermeld op een instructiekaart, die aan het einde van de Letra aan alle leerlingen wordt uitgereikt.

Gang van zaken

Bij de leiderschapstraining wordt gewerkt met organieke groepen die in sterkte variëren van 8 tot 10 man. De groepen zijn samengesteld uit leerlingen, die elkaar allen even goed kennen, in dezelfde fase van de opleiding zitten, groepsbewust zijn en worden opgeleid voor hetzelfde functie-niveau (beroepsniveaurofficier).

De opdrachten worden meestal uitgevoerd door een commandant met vijf groepsleden („span of control”). De rest van de groep is leerling-observator, neemt de groepsactie waar aan de hand van een lijst met 15 controlepunten en noteert alle voorvallen ten einde deze tijdens de evaluatie doelmatig te kunnen bespreken. De groep staat onder leiding van een instructeur (gedurende de gehele cursus behoudt de groep in principe dezelfde instructeur). De leerlingen zijn voorzien van borsten en rugnummer om de instructeur in staat te stellen op een snelle manier observaties te verrichten en vast te leggen.

Elke leerling krijgt drie beurten, voor de duidelijkheid te verdelen in A-, B- en C-beurten. Per

Observatie van de groepsuitvoering

dag krijgen drie leerlingen een beurt als commandant.

Bovenstaande feiten worden op de eerste dag van de Letra aan de leerlingen bekendgemaakt. Verder worden, nadat de algemene beginselen van het leiding geven en de doelstelling van de Letra zijn behandeld, de volgende gegevens verstrekt.

1. De spelregels waaraan de leerlingen zich moeten houden:

a. een opdracht is eerst uitgevoerd als al het personeel, al het materieel en alle hulpmiddelen op het eindpunt zijn aangekomen;

b. alleen de beschikbaar gestelde hulpmiddelen mogen worden gebruikt.

2. Een Letrabbeurt bestaat uit opdracht, evaluatie en nabespreking.

3. De wijze van evalueren.

4. De lijst met 15 controlepunten.

5. Resultaten van de leiderschapstraining worden niet verwerkt in de persoonsbeoordeling.

6. Het doorvertellen van de opdrachten aan jongerejaars is niet toegestaan daar anders de waarde voor hen verloren zou gaan.

Opdrachten en groepsobservatie

De opdrachten duren 20 minuten en zijn te vergelijken met de opdrachten, die men op het selectiecentrum KL gebruikt. Voor de uitvoering wordt geen vakkennis noch het verrichten van drill-handelingen vereist.

Gedurende het uitvoeren van de opdracht moeten alle leerlingen binnen gezichts- en gehoorsafstand van de observator blijven.

Elke leerling-commandant krijgt een andere opdracht. Tijdens het uitvoeren van de opdracht wordt noch door de instructeur, noch door de leerlingen-observator op enigerlei wijze gereageerd op het optreden van de groep. De instructeur neemt de groepsactie waar met behulp van de groepsobservatietechniek. Volgens deze techniek is elk gedrag binnen een groep onder te brengen in drie, hieronder genoemde, gedragscategorieën; elke gedragscategorie is weer onder te verdelen in een aantal gedragscomponenten.

1. *Prominentie* (het op de voorgrond treden)

a. initiatieven nemen = als eerste iets doen;

b. coördineren = taken verdelen;

c. controleren = nagaan en/of corrigeren;

d. actie bepalen = de reactie van de groep op de genomen initiatieven;

e. imponeren = indruk maken op de groep;

f. stimuleren = bewegen tot meer inzet.

2. *Effectiviteit* (het bereiken van het groepsdoel)

a. analyseren = onderkennen van problemen en/of de motivatie voor de oplossingen;

b. aanwijzingen geven voor de oplossing van de problemen;

c. adequaat handelen = uit eigen beweging handelingen verrichten om tot de oplossing van de problemen te komen.

3. *Sociabiliteit* (de relatie tussen de groepsleden)

a. humor = gelach teweegbrengen;

b. status verhogen = een mening geven over de persoon van een groepslid;

c. solidariteit = alle blijken van gevoel voor de groepsseenheid.

Alle waarnemingen worden vastgelegd door tekens zoals +, —, waaraan tevens tekens kunnen worden toegevoegd om het belang aan te geven, zoals () !.

Bij deze observatie dient de instructeur met volle aandacht waar te nemen, emotioneel afstand te nemen en kritisch te staan tegenover zich zelf en het waargenomene.

De observatie geschiedt fragmentarisch, d.w.z. de instructeur neemt een kort gedeelte van de actie waar, herhaalt het fragment nog eens in gedachten, analyseert het door zich af te vragen waar hij wat moet onderbrengen en bij welk groepslid hij moet noteren, schrijft daarna het waargenomene door middel van tekens op en hervat de observatie.

Twijfelt de instructeur aan de juistheid van het geobserveerde of aan zijn analyse, dan mag hij niet noteren.

Elke instructeur heeft een eigen observatieritme. De een zal in 20 minuten 60 fragmenten waarnemen, een ander 40. Houdt men zich aan bovenstaande feiten dan zal echter elke instructeur in zijn observatie even objectief zijn.

De evaluatie

Onmiddellijk na het uitvoeren van de 20-minutenopdracht vindt er een evaluatie plaats. Deze kan, al naar gelang de weersomstandigheden, binnen of buiten geschieden.

Eerst krijgen de leerlingen de gelegenheid over de gekozen oplossing te praten. Dit is voor het leiding geven niet belangrijk maar dient om de leerlingen stoom te laten afblazen.

Geleide evaluatie

Daarna wordt door de instructeur verteld dat er nu dient te worden gesproken over het leiding geven van de leerling-commandant.

De evaluatie kan door de instructeur op verschillende manieren worden geleid. Elementen, die in alle evaluaties moeten voorkomen, zijn:

- de commentaren van de leerlingen-observator en de zienswijze van de leerling-commandant daarop;
- de commentaren van de uitvoerders en de zienswijze van de leerling-commandant daarop.

Zo nodig discussieert na deze evaluatie de hele groep over een algemeen onderwerp dat met leiding geven te maken heeft en dat aansluit op de in de evaluatie geconstateerde tekortkomingen. De instructeur volgt de evaluatie en de discussie aandachtig en corrigeert ontsporingen door middel van vragen aan de deelnemers.

Tot slot geeft de instructeur een samenvatting van het besprokene. Duur van de evaluatie: 20 tot 25 minuten.

Nadrukkelijk wordt opgemerkt dat dit discussiëren over de uitvoering van de opdracht hier plaatsvindt onder „gelijken”, nl. KMS-leerlingen.

De leerlingen worden dan ook erop gewezen, dat het niet de bedoeling is dat zij later bij de parate troep als groepscommandant telkenmale met groepsleden gaan discussiëren over opdrachten en oplossingen.

De nabespreking

Op dezelfde dag, in de middaguren, vindt dan een gesprek plaats tussen de instructeur en de leerling die 's ochtends commandant is geweest. De instructeur stelt daarbij alleen maar vragen en de leerling antwoordt. Dit gesprek vindt plaats onder vier ogen en heeft tot doel de leerling bewust te maken van zijn optreden en de eventuele consequenties.

Voorafgaande aan de nabespreking heeft de instructeur op een formulier de gegevens ingevuld die hij door de groepsobservatie heeft verkregen. Het is dit formulier dat als leidraad dient voor de nabespreking.

Elementen, die in elke nabespreking voorkomen, zijn:

- in het kort doornemen van de algemene beginselen van het leiding geven;
- de leerling laten vertellen hoe hij zelf zijn beurt heeft ervaren;
- de leerling zelf laten vaststellen welke zijn tekortkomingen waren;
- bespreken hoe die tekortkomingen in de toekomst naar de mening van de leerling kunnen worden voorkomen.

Aan het einde van het gesprek wordt de leerling in de gelegenheid gesteld de instructeur nog het een en ander te vragen. De nabespreking wordt besloten met een samenvatting door de instructeur.

De totale duur van de nabespreking is ongeveer 30 minuten.

Leerzaam voor allen

Leiderschapstraining op de KMS

Vormingsactiviteiten werden ontwikkeld op de KMS en er werd gezocht naar een praktische toepassing. Na een grondige studie door majoor J. Borghouts, Hoofd Sectie Vorming, werd door CKMS in overleg met COKL besloten de Letra op de KMS in te voeren.

Gedurende de eerste 12 maanden volgt de leerling op de KMS de Algemene Militaire Opleiding. De leiderschapstraining vindt plaats in de 3e tot en met de 6e maand van de opleiding.

Zoals reeds eerder aangegeven, wordt de militaire leider niet alleen gevormd door de leiderschapstraining. De Letra maakt daarom op de KMS een geïntegreerd deel uit van de opleiding. De A- en B-beurten worden in Weert uitgevoerd, alwaar op de hindernisbaan 26 opdrachten zijn ontwikkeld. Voor de C-beurten wordt gebruik gemaakt van de Letrabaan in Breda. De A-beurten Letra worden voorafgegaan door drie blokken van vier uur leiderschapsvorming (Leivo), waarin de basis moet worden gelegd.

Nadat alle leerlingen hun eerste beurt hebben gehad is er een periode van vier tot zes weken waarin zij zich op het gebied van leiding geven verder kunnen bekwamen in praktijksituaties. Deze situaties kunnen in moeilijkheid variëren van het ophalen van wapens op de wapenkamer tot het leiding geven aan deeltaken op het gebied van voorbereiding en uitvoering van bv. schiet- en velddienst dagen. Bij het aanwijzen van de leerling die zo'n opdracht krijgt uit te voeren kan de instructeur zijn instructeursformulieren raadplegen.

Deze afwisseling van Leivo, Letra en praktijk herhaalt zich drie keer. Voor de leerling moet daarin een vergroting van zijn moeilijkheden voorkomen.

Daarna komt een periode van vijf maanden waarin de leerling zich in gerichte praktijksituaties verder kan ontwikkelen. De groepsinstructeur en pelotonscommandant blijven ook in deze fase waarnemen en zo nodig de leerling op zijn tekortkomingen wijzen.

Besluit

In het „theoretisch practicum” kan de leerling het leiding geven leren door:

- op te treden als commandant;
- op te treden als lid van het uitvoerende team;
- op te treden als leerling-observator;
- de commentaren, die worden geleverd tijdens de evaluatie aan te horen en te verwerken;
- het bewustwordingsproces van de nabespreking.

Het vaststellen van de waarde van dit practicum heeft zich tot nu toe slechts beperkt tot drieërlei evaluatieonderzoek.

- Evaluatieonderzoek door de sectie resultatenanalyse van de KMA.
- Evaluatieonderzoek door cadetten van de KMA als studieopdracht.
- Evaluatieonderzoek op de KMS door de schrijver van dit artikel.

Deze evaluatieonderzoeken richten zich op de totale Letra en hebben het nadeel dat ze zich alleen maar richten op de leerling die het practicum ondergaat, waardoor mogelijk een eenzijdig beeld wordt verkregen. Toch mag worden gesteld dat voor 85 tot 95% van de leerlingen het nut van de Letra vaststaat.

Momenteel wordt een andere onderzoeksmethode beproefd, die zich uitstrekt over een heel jaar en waarin ook de ervaringen van de kaderleden worden verwerkt.

Los van deze onderzoeken bestaat er via terug-

koppeling met de wapenscholen, waarbij de leerling KMS na de AMO wordt gedetacheerd, de indruk dat de leerlingen een verbeterd functiegedrag zijn gaan vertonen. Dit zou mede te danken kunnen zijn aan de invoering van de Leiderschapstraining.

In mei 1976 zullen de eerste onderofficieren, die volgens deze voor de KMS nieuwe opleidingsmethode zijn opgeleid, worden ingedeeld bij 1LK en NTC. Hopelijk zal ook hen, die dan met deze onderofficieren moeten werken, deze verbetering niet ontgaan.

NIEUWE UITGAVEN

Aspecten van de afschrikking - over de rol van kernwapens in Europa, onder red. van H. J. Neuman en S. Rozemond, 216 blz. Uitg.: Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, Den Haag, 1975. Prijs: f 15,—.

Het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken heeft tot nu toe reeds verschillende publikaties het licht doen zien waarin op de problematiek van oorlog en vrede werd ingegaan. Twee daarvan bevatten de resultaten van studies die door de regering waren gevraagd: „Moet het Westen zeggen dat het nooit als eerste kernwapens zal inzetten?” en „Kernwapens voor West-Europa?”. Ongetwijfeld hebben beide werkstukken in ruime kring bekendheid verworven. In ieder geval hebben zij wezenlijk bijgedragen tot de discussie over de nucleaire afschrikking. Het NIVV heeft zelf over deze materie een symposium gehouden, waar een keur van sprekers onderscheidene zienswijzen heeft doen horen. De onderwerprijke publikatie behelst een uitgebreid verslag van de tijdens dat symposium gevoerde discussies, alsmede de volledige tekst van de beide werkstukken die hierboven werden genoemd en die in de bijeenkomst als basis voor de gedachtenwisseling hebben gediend. In deze opzet is het boekje een nuttige bundeling van documentatie, zij het dat de compilatie van de beide eerdere uitgaven door hen die deze reeds in hun bezit hebben wellicht als overbodige luxe zal worden beschouwd. De door de deelnemers aan het symposium vertolkte meningen zijn zeer zeker lezenswaard, vooral omdat bij elk verkondigd standpunt staat vermeld wiens opvatting het betreft.

Uiteraard kan ook deze publikatie niet anders worden gezien dan als een momentopname van de in ons land nog steeds in gang zijnde discussie. Een andere pretentie hebben de uitgevers dan ook bepaald niet gehad.

Het lijkt geen twijfel of dit boekwerkje zal zijn weg wel vinden, hoewel de insider slechts omstreeks 25% nieuws zal aantreffen. Om die reden lijkt de prijs wel enigszins remmend te zullen werken. W. WALTHUIS

Urban terrorism, theory, practice and response, door dr. A. M. Burton, 259 blz., 14 afb. Uitg.: Seely, Service & Cooper Ltd., Londen, 1975. Prijs: £ 5.25.

De auteur van dit boek diende zestien jaar in het Britse leger. Gedurende het laatste deel van zijn diensttijd gaf hij onderricht in Internationale betrekkingen en krijgswetenschappen aan officieren die zich op bevorderingsexamens voorbereidden.

De schrijver gaat omstandig in op de geschiedenis en de ideologische grondslagen van de stadsterreur. Hij behandelt de ideeën van o.a. Bakoenin, Mao Tsetoeng, Marighela, Guevara, Debray, alsmede de opvattingen van een aantal terroristische groepen van zowel extreem links als rechts. Hij illustreert e.e.a. met historische voorbeelden van de tijd van de Parijse Commune, de Russische Revolutie, het Spaanse anarchisme en de Nazi-periode. Als Brit besteedt hij voor wat betreft het hedendaagse terrorisme nogal veel aandacht aan de achtergronden en ontwikkelingen van de conflic-

ten rond Aden, Cyprus en Noord-Ierland.

In de laatste hoofdstukken behandelt hij de bestaande dreiging in West-Europa en de bestrijding van het stadsterrorisme, waarbij hij ook de rol van de krijgsmacht evalueert. Behalve de ideologische en tactische grondslagen waarop een anti-terreurcampagne moet zijn gebaseerd, geeft hij ook een aantal praktische aanwijzingen omtrent terroristenbestrijding. Deze licht hij toe met behulp van enkele beknopte „case studies”. In bijlagen geeft de schrijver een overzicht van de soorten mogelijke terreurgroepen, gebaseerd op hun ideologische grondslagen alsmede de tactiek, die van hen kan worden verwacht. Voorts geeft hij een opsomming van de factoren, die in combinatie tot het uitbreken van stadsterreur kunnen leiden. Een overzicht van de para-militaire en terroristische organisaties in Noord-Ierland is voor een Nederlands officier uiteraard maar van geringe betekenis. De verwijzingen aan het slot van ieder hoofdstuk vormen te zamen met een literatuurlijst een goede bronnenopgave. Een alfabetisch register beslaat de laatste bladzijden van het boek.

Deze uitgave moet van belang worden geacht voor allen die met terreurbestrijding te maken (kunnen) hebben. Dit geldt dan vooral voor politici, leden van veiligheidsdiensten, politie en bepaalde krijgsmacht-delen. Na bestudering zal men minder snel geneigd zijn te zeggen: „Zo iets kan ons niet gebeuren!” Naar verluidd zou dit boek aan het Britse Staff College tot verplichte lectuur voor docenten en cursisten zijn verklaard.

J. J. M. ANTONIETTI, bgen inf

Inzet van Amerikaanse luchtstrijdkrachten ter ondersteuning van grondoperaties in Zuid-Vietnam in de periode 1965-1970

jhr. C. M. Storm van 'sGravesande

kapitein van de Koninklijke luchtmacht

Nog geen jaar geleden stonden alle kranten vol over de zg. wapenaankoop van de eeuw, de aanschaf van een nieuw vliegtuig door de regeringen van België, Denemarken, Noorwegen en Nederland als opvolger van de F-104G. Allerlei zinnige en onzinnige, zindelijke en onzindelijke, werkelijke en schijnargumenten werden gebezigd om de publieke opinie te beïnvloeden.

Eén van de vele aspecten die bij de keuze van het vliegtuig een rol speelden was de taak die de opvolger moest gaan vervullen. Deze taak moest worden gerelateerd aan de niet alleen door het huidige kabinet, maar ook al door de in 1971 ingestelde Commissie-van Rijckevorsel gepropageerde taakverdeling tussen de NAVO-bondgenoten in de Centrale Sector. Dit resulteerde in een specialisatiestudie, op verzoek van minister Vredeling door de NAVO uitgevoerd.

Voor wat betreft de luchtstrijdkrachten concentreerde de studie zich op de rol van de opvolger van de F-104G. Voor de Koninklijke luchtmacht werd aanbevolen zich te specialiseren op twee taken:

- a. het met conventionele wapens aanvallen van gronddoelen op en nabij het gevechtsterrein („conventional offensive air operations”);
- b. het kunnen verkrijgen van een plaatselijk en tijdelijk luchtoverwicht boven en nabij het eventuele gevechtsterrein („capability for limited air superiority”).

Bovendien werd aanbevolen dat het te kiezen vliegtuig de technische mogelijkheid moest hebben nucleaire wapens te vervoeren, zonder dat hierbij echter eisen ten aanzien van de actieradius werden gesteld. Deze laatste aanbeveling, die overigens betrekkelijk eenvoudig kan worden gerealiseerd, zal echter door de huidige regering niet worden uitgevoerd. [1]

Vermeldenswaard is nog het feit dat de keuze van een vliegtuig, uitsluitend geschikt voor het uitvoeren van „offensive air operations”, werd afgeraden,

Nevenstaand artikel is het vierde in de serie beschouwingen over inzet, resp. betekenis van de luchtstrijdkrachten, meer in het bijzonder voor grondoperaties. De eerste drie artikelen verschenen in: Mil. Spect. 144(1975)(2)60, (6)248 en 145(1976)(2)60.

aangezien een zodanig vliegtuig zich zonder „substantial fighter support” niet zou kunnen handhaven. Een dergelijke keuze zou derhalve aan het grondbeginsel van een economisch gebruik van de beschikbare middelen in ernstige mate afbreuk doen. Gesteld werd o.m.:

... aircraft of this type could in no way contribute themselves to a favourable air situation, necessary for freedom of action of our ground forces.

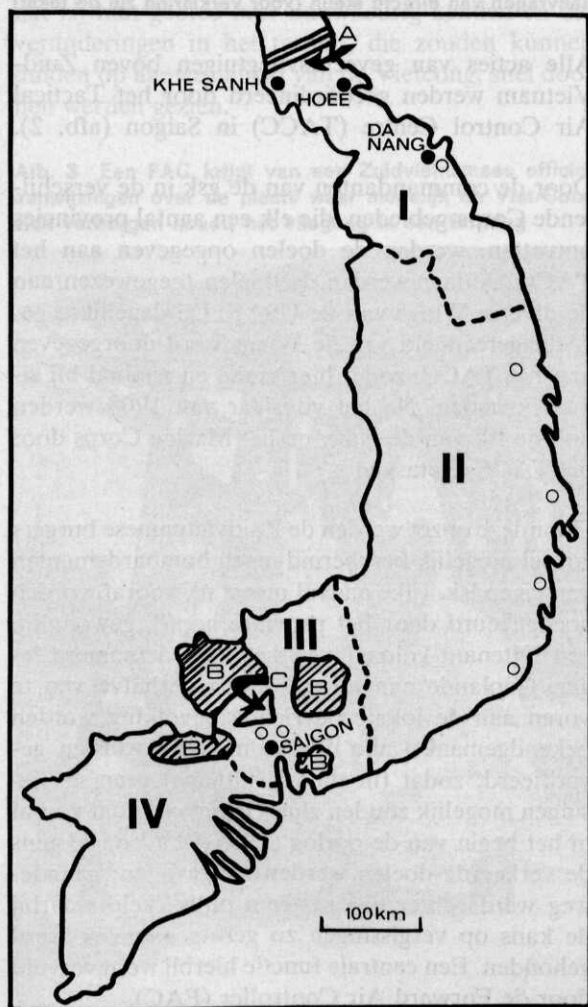
De hierboven genoemde aanbeveling zich te specialiseren op twee taken werd door de minister overgenomen, hetgeen heeft geleid tot de aankoop van 84 (met een optie op nog eens 18) vliegtuigen van het type F-16. In de periode 1979—1983 zullen de dan meer dan 15 jaar oude F-104G's worden vervangen door een vliegtuig, uitermate geschikt voor het uitvoeren van de taken als aanbevolen door de NAVO. Dit houdt in dat de KLu zich uitsluitend gaat toeleggen op het verlenen van steun aan de grondstrijdkrachten en dat de luchtverdediging op grote hoogte niet meer door vliegtuigen van de KLu zal worden uitgevoerd.

Aangezien in de jaren 1965—1970 door de Amerikaanse Luchtmacht in het Vietnamconflict op grote schaal „conventional air operations” op of nabij het gevechtsterrein in Zuid-Vietnam zijn uitgevoerd, is het nuttig na te gaan hoe deze operaties werden uitgevoerd, welke middelen daarbij werden gebruikt, welke problemen werden ondervonden en hoe deze werden opgelost. De in Zuid-Vietnam opgedane ervaringen zullen vervolgens worden geprojecteerd op te verwachten omstandigheden tijdens een gewapend conflict in het Europese theater.

Hierbij wordt onderkend dat de omstandigheden in Zuid-Vietnam niet dezelfde waren als in Europa. Terrein, klimaat, tegenstander en bondgenoten verschillen. Desondanks hoop ik aan te tonen dat een aantal ervaringen kan worden gebruikt als bijdrage voor het bepalen van de best mogelijke tactiek in de Centrale Sector.

Voor een goed begrip van wat moet worden verstaan onder „steun aan grondtroepen” door luchtstrijdkrachten is het nodig eerst te bezien wat de Amerikaanse Luchtmacht (USAF) hieronder verstaat. Volgens de Amerikaanse luchtmachtdoctrine (die ook door de overige NAVO-bondgenoten wordt aangehangen) kunnen tactische lsk in een theater worden ingezet voor o.a. drie gevechtstaken: het bevechten van het luchtoverwicht, het uitvoeren van interdictie en het verlenen van directe steun aan gsk.

In het theater in Zuid-Vietnam (afb. 1), waar de grondoperaties zich hoofdzakelijk hebben afge-

speeld, bezat de USAF een nagenoeg volledig lucht-overwicht, zeker vanaf een hoogte van minimaal 5000 voet. Daarom kon de USAF in Zuid-Vietnam volledig worden ingezet voor „offensive air actions” op of nabij het gevechtsterrein.

Deze acties zijn te onderscheiden in het verlenen van directe steun aan grondtroepen en het verlenen van indirecte steun door het uitvoeren van interdictie.

Directe steun

De definitie van de USAF voor directe steun („close air support”, afgekort als cas) luidt:

Luchtoperaties tegen vijandelijke doelen in directe nabijheid van eigen strijdkrachten en waarbij nauwkeurige integratie moet plaatsvinden tussen de vuurkracht van het vliegtuig en die van de sk op de grond. [2]

Interdictie

Volgens de USAF is interdictie:

Met welk middel dan ook de vij het gebruik van een gebied of een aanvoerlijn te ontzeggen of te hinderen.

Deze vrij vage definitie is onderverdeeld in battle-field-interdictie, te weten interdictie tegen vijandelijk personeel en materieel dat zich reeds in het operatieterrein heeft ontplooid en in deep-interdictie, waaronder wordt verstaan luchtacties tegen vijandelijke verbindinglijnen met veraf gelegen basesgebieden en tegen personeel en materieel op weg naar het operatieterrein. [3]

Interpretatie van de definities „directe steun” en „interdictie”

Nu doet zich echter de moeilijkheid voor dat de bovengenoemde definities lijken te zijn vastgesteld voor operaties in een conflict waar een min of meer vaste frontlijn bestaat en waar de tegenstander dezelfde middelen, zowel militair-technisch als economisch, worden toegedacht. In Zuid-Vietnam was echter sprake van een guerrilla zonder een front(lijn); de aanvoerlijnen van de vijand bestonden voornamelijk uit bospaden en bamboebruggen in dicht oerwoud en de logistieke aanvoermiddelen waren veelal fietsen en een enkele vrachtauto. Om te bepalen welke acties van de USAF nu kunnen

Afb. 1 Indeling van Zuid-Vietnam in operatiegebieden

I, II, III, IV = I, II, III, IV Corps, A = gedemilitariseerde zone, B = „war zones”, C = „Ijzere driehoek”, O = vliegbases

worden gerekend tot cas of interdictie zullen de definities wat ruimer moeten worden geïnterpreteerd. Met name door het ontbreken van een vaste frontlijn kwam het regelmatig voor dat een gebied, dat vandaag nog als bevriend werd beschouwd, gedurende de nacht door de Vietcong werd geïnfiltreerd en derhalve de volgende dag weer als vijandelijk moest worden geclassificeerd.

Indien de gsk wilden oprukken in vijandelijk gebied of een „doorzoek- en vernietigactie” wilden uitvoeren was het gewoonte dat eerst door de lsk bombardementen op een dergelijk gebied werden uitgebracht. Een zodanig bombardement moet worden beschouwd als cas, ook al bestond de nauwkeurige integratie tussen de vuurkracht van lsk en gsk slechts hieruit dat de gsk pas in actie kwamen nadat de lsk hun vuurkracht, veelal onder leiding van een Forward Air Controller (FAC), hadden uitgebracht. Generaal William W. Momyer, die enige tijd als hoogste luchtmachtfunctionaris het bevel voerde over de zevende Amerikaanse Luchtmacht in Zuid-Vietnam, schreef in een artikel over cas dat

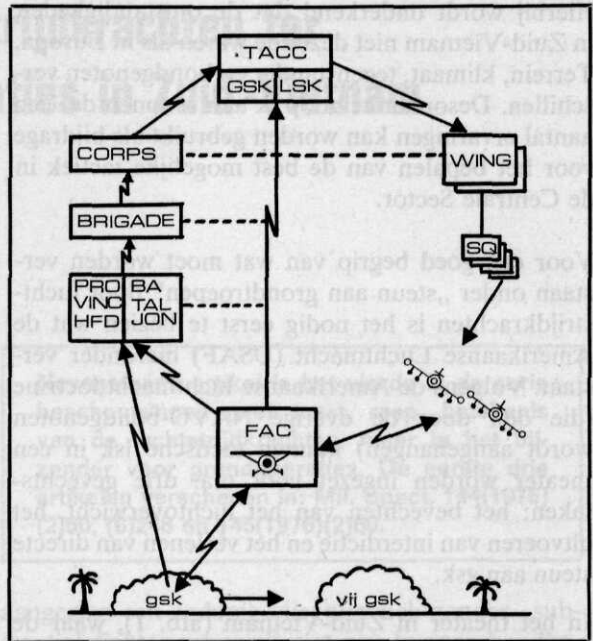
... in South-Vietnam suspected troop concentrations became the most common type of target for cas sorties. [4]

De vraag of er, voordat de cas-sorties werden uitgebracht, al dan niet vuurcontact tussen de strijdende partijen op de grond was geweest, wordt hier in het midden gelaten. Ook de sorties, uitgebracht tegen vijandelijke gsk tijdens het beleg van Khe Sanh kunnen, zoals later nog zal blijken, worden gerangschikt onder het begrip cas, ook al bestond de integratie van de vuurkracht bij deze acties niet zozeer in tijd als wel in plaats, waar door onderscheidenlijk gsk en lsk vuur werd uitgebracht.

Met gebruikmaking van deze interpretatie zullen daarom de acties van de Amerikaanse lsk ter ondersteuning van de operaties op de grond in Zuid-Vietnam worden beschouwd.

Organisatie

De strijdkrachten in Zuid-Vietnam bestonden enerzijds uit de — volledig naar Amerikaans voorbeeld ingerichte — Zuidvietnamese krijgsmacht, anderzijds uit vele eenheden Amerikaanse strijdkrachten. Ten behoeve van het verlenen van directe steun was een „centralized command and control system” opgebouwd, geheel geënt op de provinciale hiërarchie van Zuid-Vietnam enerzijds en de doctrine van Tactical Air Command van de USAF binnen een theater anderzijds.

Afb. 2 Schematisch overzicht van de procedure voor het aanvragen van directe steun (voor verklaring zie de tekst)

Alle acties van gevechtsvliegtuigen boven Zuid-Vietnam werden gecoördineerd door het Tactical Air Control Centre (TACC) in Saigon (afb. 2).

Door de commandanten van de gsk in de verschillende Corps-gebieden, die elk een aantal provincies omvatten, werden de doelen opgegeven aan het TACC. Aldaar werden de doelen toegewezen aan de diverse Wings van de USAF. De dagelijkse gevechtsgereedheid van de Wings werd doorgegeven aan het TACC, zodat hier vraag en aanbod bij elkaar kwamen. Na het voorjaar van 1968 werden ook de lsk van de Navy en het Marine Corps door het TACC „getasked”.

Door deze opzet werden de Zuidvietnamese burgers zoveel mogelijk beschermd tegen bombardementen van eigen lsk. Elke aanval moest nl. vooraf worden goedgekeurd door het provinciehoofd, gewoonlijk een luitenant-kolonel van het Zuidvietnamese leger. Geplande aanvallen konden derhalve van te voren aan de lokale bevriende bevolking worden bekendgemaakt; alle doelen moesten worden geverifieerd, zodat (in theorie althans) geen vergissingen mogelijk zouden zijn. Gebleken is dat vooral in het begin van de oorlog (1965-1966) nogal eens de verkeerde doelen werden aangevallen; gaandeweg werd echter een systeem ontwikkeld waarbij de kans op vergissingen zo gering mogelijk werd gehouden. Een centrale functie hierbij werd vervuld door de Forward Air Controller (FAC).

De Forward Air Controller

Juist door de grote mate van luchtoverwicht in Zuid-Vietnam kon veelvuldig gebruik worden gemaakt van FACs. Diens taken zijn wel beschreven als gecombineerde functies van vlieger, artillerie-waarnemer en inlichtingenverzamelaar. Zijn werkzaamheden in Zuid-Vietnam omvatten o.m. luchtverkenningen, het controleren van luchtbombardementen en reddingsacties, het geven van aanwijzingen omtrent artilleriedoelen, het uitvoeren van verkenningen na aanvallen en het beoordelen van de mate van succes van uitgebrachte bombardementen. Om deze taken te kunnen uitvoeren waren voortdurend ongeveer 120 FACs in de lucht werkzaam, die ieder hun eigen gebied hadden toegewezen gekregen waarboven zij — in nauw overleg en samenspel met de provinciale commandanten en de commandanten van de gsk aldaar — hun bezigheden uitvoerden.

Gelet op de aard van het terrein en de tegenstander was het voordeel van dit systeem van vaste FACs dat zij hun gebied zeer nauwkeurig kenden en dat veranderingen in het terrein, die zouden kunnen duiden op aanwezigheid van de Vietcong, snel door hen werden gezien.

Afb. 3 Een FAC krijgt van een Zuidvietnamese officier aanwijzingen over de plaats waar mogelijk de Viet-Cong zich verborgen houdt; het vliegtuig is een Birddog

Hiervoor werd een klein verkenningsvliegtuig gebruikt, de Cessna-170, algemeen bekend als „Bird-dog” (afb. 3), later vervangen door de wat zwaardere OV-10A. Met deze toestellen werden sorties van circa 3 uur gemaakt op een hoogte van 1000—1500 voet.

Voorts gingen de FACs ook operaties op de grond begeleiden door tijdens het gevecht tussen de Vietcong en de Amerikaanse gsk de commandanten de nodige gegevens te verstrekken over aard, hoeveelheid en exacte plaats van de vijand. Veel tijd werd besteed aan „visual recce”, het nauwkeurig observeren van dorpjes, wegen, rijstvelden, bossen en oerwoud. De Vietcong vocht bij voorkeur 's nachts en hield zich overdag verborgen. Door steeds laag te vliegen over gebieden waar de Vietcong werd vermoed, probeerden de FACs vijandelijk vuur uit te lokken. De Vietcong begreep echter al spoedig dat, als zij vuur zou uitbrengen, dit zou worden gevolgd door een aanval uit de lucht en over de grond, zodat dit niet veel succes opleverde. Vloog de FAC echter in een Birddog van het leger, die van camouflagekleuren was voorzien, dan werd er wel veel vuur uitgebracht, aangezien de Vietcong zich meester van het terrein voelde. De reden waarom de meeste FACs toch in hun zilverkleurige Birddogs vlogen was dat deze laatste toestellen door de vliegers van de gevechtsvliegtuigen veel beter konden worden gezien tegen de groene achtergrond van het terrein dan de Birddogs van de landmacht. [5]

Uitvoering

Directe steun werd op drie verschillende manieren geleverd:

- geplande operaties;
- vliegtuigen die reeds in de lucht waren als patrouille of op weg naar een ander doel;
- vliegtuigen die binnen 5 minuten van de grond konden vertrekken („scrambles”).

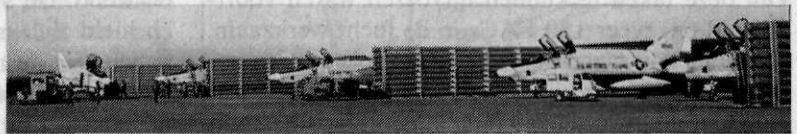
Geplande operaties

Elke avond werden op het TACC in de „joint evening conference” de door de gsk aangevraagde doelen toegewezen aan de diverse eenheden van de luchtstrijdkrachten. De aanvallen werden veelal onder FAC-leiding uitgevoerd, die daarmee voor de nodige integratie van vuurkracht kon zorgen. De waarschuwing aan de bevriende bevolking werd door het uitgooien van pamfletten of door middel van laagvliegende helikopters met luidsprekers ver-richt.

Afb. 4 Een formatie F-4 Phantoms op patrouille

Afb. 5 Een „lijn” van een F-4 Squadron op de vliegbasis Da Nang

Luchtpatrouilles

Indien door de FAC of een C-gsk direct hulp werd gevraagd, om eigen troepen te ontzetten of om plotseling ontdekte vijandelijke concentraties aan te vallen werden daarvoor de reeds in de lucht zijnde vliegtuigen naar dat doel gedirigeerd. Dit gebeurde door de FAC, die rechtstreeks een in de buurt zijnde patrouille kon oproepen, terwijl de diverse provinciale commandanten en commandoniveaus van de gsk konden inluisteren. Indien de aanvraag bij hen geen bezwaar ontmoette en ook het TACC stilzwijgend toestemde kwamen de opgeroepen vliegtuigen naar het door de FAC genoemde doel. Deze patrouillevliegtuigen voerden altijd een gemengde bewapening mee zodat verschillende doelen konden worden aangevallen, hoewel dan vaak ook bewapening, die niet bij uitstek geschikt was, moest worden afgeworpen.

De FAC ter plaatse (in de lucht) markeerde het doel en leidde de gevechtsvliegtuigen (jagers of jagerbommenwerpers) naar hun doel toe. Hiervoor gebruikte hij overdag rookgranaten en 's nachts fakkels. Door het luchtoverwicht konden de vliegtuigen diverse malen het doel bestoken, net zolang totdat óf de munitie op was, óf het doel was vernietigd. Indien nodig konden ook vliegtuigen die reeds op weg waren naar een ander doel (geplande operaties) in hetzelfde gebied daarvan worden teruggeroepen en worden ingezet tegen doelen die op dat moment een hogere prioriteit hadden (afb. 4 en 5).

Scrambles

Een derde mogelijkheid voor het verlenen van directe steun werd gevormd door de vliegtuigen die

op QRA (5 minuten) stonden. Volgens generaal Momyer was elke dag ongeveer 10% van de inzetbare vliegtuigen op „ground alert status”. Als deze toestellen werden gescrambled dan werden zij direct vervangen, zodat op zeer drukke dagen 20% of zelfs meer van de beschikbare vliegtuigen in deze rol werd ingezet. [6] Briefings over het doel en verdere gegevens werden door de FAC in de lucht gegeven.

Tijdsduur

Op bovenbeschreven wijze opererend konden plotselinge aanvragen voor het verlenen van directe steun aan de eigen strijdkrachten binnen enkele minuten, doch maximaal binnen een half uur worden gehonoreerd (*Helmore* noemt een periode gelegen tussen 2 en 20 minuten [7]). Als enige belemmerende factor speelden ongunstige weersomstandigheden een rol. De vliegtuigen van de Amerikaanse marine opereerden vanaf vliegdekschepen die op ca. 40 tot 50 mijl buiten de kust van Zuid-Vietnam lagen, zodat de tijd tussen start en het moment waarop zij boven het doel arriveerden iets groter was dan die van de vliegtuigen van de USAF, met uitzondering van de B-52 bommenwerpers die, afhankelijk van hun thuisbases (Goem, later Thailand), enkele uren onderweg waren.

Vliegtuigtypen

In de tabel is een overzicht gegeven van de verschillende vliegtuigen die in Zuid-Vietnam voor de directe steun zijn ingezet. Opvallend is dat behalve jagers en jagerbommenwerpers ook zware bommenwerpers type B-52 werden gebruikt. Bovendien werd ook de C-47 (de aloude militaire versie van

de DC-3) ingezet voor zowel FAC-activiteiten als mede 's nachts als wapendrager. Ten slotte heeft het Amerikaanse leger bewapende helikopters gebruikt voor het verlenen van directe steun. Voordat nader op de mogelijkheden van deze drie typen vliegtuigen zal worden ingegaan zal eerst nog enige aandacht worden besteed aan de bewapening van de overige in de tabel genoemde vliegtuigen.

Bewapening

Reeds werd gememoreerd dat in Zuid-Vietnam vaak een gemengde hoeveelheid bewapening werd meegenomen, omdat niet van te voren zeker was van welke aard de aan te vallen doelen waren. Afhankelijk van de mogelijkheden van het wapensysteem werden in Zuid-Vietnam onder meer de volgende soorten munitie meegevoerd.

a. GP-BOMMEN

Het meest werden 500- en 1000-ponders gebruikt, eventueel uitgerust met een parachutesysteem indien zij op geringe hoogte werden afgeworpen. Deze bommen werden gebruikt tegen personeel en materieel, veelal tegen posities waar de aanwezigheid van vijandelijk personeel en materieel werd vermoed.

b. FRAGMENTATIEBOMMEN

In gewicht zijn fragmentatiebommen gelijk aan GP-bommen, maar gezien de grote scherfwerking werden deze bommen vooral tegen personeel en licht materieel ingezet.

c. CLUSTERBOMMEN

De CBU-24 is een bom die, door middel van een gaspatroon, ca. 500 voet boven het maaiveld 600 „bomblets” uitgooit; elk bommetje bevat 300 kogeltjes die worden verspreid, óf op het moment van inslag, óf op een later tijdstip door middel van een tijdontsteking. Deze bommen waren vooral geschikt voor „gebiedsbombardementen” en met tijdontsteking zeer effectief tegen personeel en materieel.

d. N-CONTAINERS

N-containers werden op geringe hoogte afgeworpen en waren effectief tegen personeel en elk brandbaar materieel binnen 30 m van het inslagpunt.

e. RAKETTEN

Diverse soorten raketten werden tegen personeel en materieel door vele typen vliegtuigen afgevuurd. De raketkoppelen bestonden o.m. uit fragmentatiegranaten, holle-ladingmunitie tegen gepantserde

Overzicht van in Zuid-Vietnam gebruikte vliegtuigen voor het uitbrengen van directe steun

Type	Gebruikt door	Bommen-capaciteit (t)	Vaste bewapening	Snelheid (mph)
A-1 Skyraider	USAF, USN ZVNAF	4	4 × 20 mm	280
A-4 Skyhawk	USN, USMC	5	2 × 20 mm	675
A-6 Intruder	USN, USMC	9	5" rockets	620
A-7 Corsair	USN	6,5	1 × 20 mm	700
AC-47 Dragon	USAF, ZVNAF		3 × 7,62 mm	230
AC-119 Packard	USAF		4 × 7,62 mm 2 × 20 mm	250
AC-123 Provider	USAF		4 × 7,62 mm 2 × 20 mm	230
AC-130 Hercules	USAF		4 × 20 mm 40 mm grntwrprs	315
B-52 Stratofortress	USAF	30		650
B-57G Canberra	USAF	2,5	1 × 20 mm .50	600+
F-4 Phantom	USMC USAF, USN	8	1 × 20 mm	1600+
F-5 Freedom Fighter	ZVNAF	3	1 × 20 mm	1000
F-8 Crusader	USN	2	4 × 20 mm	1000
F-100 Supersabre	USAF	3	4 × 20 mm	800
F-105 Thunderchief	USAF	6	1 × 20 mm	1400
O-1 Birdog	USAF, USMC US Army		4 rockets smoke	100
OV-10A Lara	USAF, USMC US Army		2 × 7,62 mm	260
UH-1B Huey	US Army		1 × 7,62 mm 2,75 rockets 1 × .30	120
CH-47 Chinook	US Army		2 × 20 mm 40 mm grntwrprs 1 × .50	165
UH-1G Cobra	US Army		40 mm grntwrprs 2,75 rockets guided missiles	190

voertuigen, brandbommen en rookbommen (ook voor het markeren van doelen).

f. BOORDKANONNEN

Diverse boordkanonnen van verschillend kaliber (7.62 mm tot 40 mm) werden gebruikt voor „strafing” tegen personeel en of licht materieel. De meeste kanonnen hadden een vuursnelheid van 6000 patronen per minuut.

g. „DAISY-CUTTER”

Om in bossen e.d. binnen zeer korte tijd een open plek te krijgen (bv. als landingsplaats om met helikopters troepen af te zetten tegen vijandelijke gsk in slecht begaanbaar terrein) werd een bom van 15.000 pond, de BLU-82/B GP, gebruikt. Deze bom met 12.600 pond explosieve lading moest door langzaam vliegende transportvliegtuigen per parachute worden afgeworpen. Doordat dit type bom juist boven het maaiveld explodeerde ontstond slechts een zeer geringe krater; alle bommen en andere obstakels binnen een straal van 300 voet werden echter met de grond gelijk gemaakt. Voorts was deze bom ook effectief tegen troepenconcentraties en bv. luchtdoelgeschutopstellingen.

Transportvliegtuigen

Zoals reeds vermeld werd ook de C-47 ingezet voor het verlenen van directe steun en wel ten behoeve van FAC-activiteiten en als wapendrager. Daartoe werd het vliegtuig uitgerust met 3 Gatling-boordkanonnen (kaliber 7,62 mm, vuursnelheid 6000 patronen per minuut) alsmede met een grote hoeveelheid fakkels ten einde 's nachts doelen te markeren voor zowel eigen gevechtsvliegtuigen als gsk. Een groot voordeel van de inzet van de A(ttack)C-47 was de lange sortieduur van 7 uur en het feit dat ook bij slechte weersomstandigheden dit vliegtuig wel, maar de gevechtsvliegtuigen niet konden worden ingezet. Aangezien 's nachts elke vijfde afgevuurde patroon een lichtpatroon was leek de AC-47 veel op een vuurspuwende draak en werd daarom wel „Puf, the magic dragon” genoemd. Juist tegen de Vietcong, die jaren achtereen heer en meester van het terrein gedurende de nachtelijke uren was geweest, was het gebruik van de AC-47 uiterst effectief. Later werd de AC-47 vervangen door andere als zodanig uitgeruste „spookies”, zoals de C-119 en de C-130. [8]

Strategische bommenwerpers

De inzet van strategische zware bommenwerpers

type B-52 in een tactische rol heeft eveneens grote invloed gehad op de oorlogvoering. Tot 1965 waren de zware bommenwerpers uitsluitend bestemd voor het uitvoeren van strategische bombardementen. Op 18 juni 1965 werden op verzoek van generaal Westmoreland, de hoogste militaire functionaris in Zuid-Vietnam, B-52's ingezet tegen zeer sterke vijandelijke opstellingen in de „war zones” rond Saigon (zie afb. 1). De resultaten van deze bombardementen waren zodanig dat vanaf deze datum voortdurend een beroep werd gedaan op deze bommenwerpers, voor het verlenen van cas en interdictie.

Alleen al gedurende het eerste jaar werden in Zuid-Vietnam 3715 sorties uitgebracht, derhalve gemiddeld meer dan 10 sorties per etmaal. Vanaf juli 1966 stonden constant zes B-52's paraat om vanaf het eiland Goeam, op 2500 mijl afstand van de Oostkust van Zuid-Vietnam, te worden ingezet. Om deze vluchten non-stop te volbrengen werden de bommenwerpers zowel voor als na een aanval door tankvliegtuigen type KC-135 dicht bij de Zuidvietnamese kust in de lucht bijgetankt. Zij werden door grondradar naar hun doelen geleid en voerden op grote hoogte (20.000 - 30.000 voet) hun aanval uit, zonder dat de bemanningen de doelen konden zien maar ook zonder dat de vijandelijke grondstrijdkrachten werden gealarmeerd. Het gebruik van dit „combat sky spot bombing system” had tevens tot gevolg dat de vluchtvoorbereidingstijd voor de bemanningen kon worden verminderd en dat — indien noodzakelijk — de bommenwerpers op het laatste moment nog naar een ander doel konden worden geleid. Directe steun kon echter alleen binnen enkele uren worden verleend, zodat in beginsel alleen van te voren geplande doelen werden bestookt.

Zes B-52's konden een bommentapijt van ca. 150 ton in een fractie van een minuut op een gebied van ca. 750 m breed en 3000 m lang leggen. Deze nogal dure methode werd gebruikt tegen gebieden waar de Vietcong was gesignaleerd maar (nog) niet door de eigen gsk kon worden geneutraliseerd. [9] Wel spaarde deze methode (voornamelijk Amerikaanse) mensenlevens uit. Een gebied waarin de Vietcong was gesignaleerd werd eerst zoveel mogelijk afgegrensd door de gsk, vervolgens werd een bombardement zoals hierboven omschreven door B-52's uitgebracht en ten slotte ruimden de gsk de daarna nog overgebleven weerstandshaarden op (afb. 6).

Tegenover de hoge kosten, verbonden aan deze bombardementen, werd gesteld dat de door de zware bommenwerpers afgeworpen lading van 150 t

Afb. 6 B-52's met op de voorgrond een gedeelte van de bewapening die door één bommenwerper van dit type werd vervoerd

of nog meer gelijk stond met een beschieting gedurende 12 tot 15 minuten door 180 stukken 155 mm-geschut. Om een dergelijke hoeveelheid artillerie in stelling te brengen was een grote logistieke ondersteuning (zowel personeel als materieel) nodig, die vaak door terreinomstandigheden werd bemoeilijkt. Bovendien zou het verrassingseffect nihil zijn. Om een zelfde lading door jagerbommenwerpers of lichte bommenwerpers te laten afwerpen zouden, afhankelijk van de verschillende in te zetten typen, 20 tot 50 vliegtuigen nodig zijn geweest (zie ook de tabel). Deze toestellen zouden nooit alle tegelijkertijd het te bestoken gebied kunnen aanvallen, zodat de vijandelijke gsk zich had kunnen verschuilen in tunnels of zich uit de voeten had kunnen maken. Een tweede voordeel van het gebruik van de B-52 voor directe steun ten opzichte van de overige middelen (vliegtuigen of artillerie) was het vermogen 24 uur per dag, onafhankelijk van weersomstandigheden, bombardementen te kunnen uitbrengen. Voorts werd de accuratesse niet beïnvloed door afweervuur, gezien de hoogte waarop de aanvallen werden uitgevoerd. Ten slotte hadden deze bombardementen een grote uitwerking op het moreel van de vijand. Uit verhoren van krijgsgevangenen en overlopers bleek dat de aanvallen van B-52's, niet van te voren waarneembaar, zeer werden gevreesd. Behalve de grote personeelsverliezen werkten ook de enorme verwoestingen aan het landschap, door één enkele aanval, zeer demoraliserend. Tunnels en bunkers die de Vietcong tussen 4 en 10 m onder het maaiveld hadden aangelegd en waarin zij zich volkomen veilig waanden waren niet bestand tegen deze aanvallen, waarbij bommen als lucifershoutjes werden geveld. Bommen met vertragingsonstekers werden door de Vietcong helemaal gevreesd. [10]

De inzet van B-52's bij het beleg van Khe Sanh

Vlak voor het grote voorjaarsoffensief (Tet-offensief) van Noordvietnamese en Vietcong-troepen, dat in februari 1968 aanving, werd een aanval ingezet tegen de mariniersbasis Khe Sanh. Eind 1967 reeds waren er indicaties dat de vijand in Laos, ten westen van de gedemilitariseerde zone, een grote troepenmacht bijeenbracht. De mariniersbasis werd dan ook versterkt, totdat er 5000 man Amerikaanse troepen waren gelegerd.

Op 21 januari 1968 kwam er inderdaad een groot-scheepse aanval met als gevolg dat verschillende buitenposten door de vijand werden overmeesterd en dat op 23 januari alleen het vliegveld en de onmiddellijke omgeving nog in Amerikaanse handen waren. De sterkte aan vijandelijke troepen was 15.000 à 20.000 man, voorzien van grote hoeveelheden artillerie en mortieren, alsmede lua-eenheden met 37 mm geschut onder radarvuurleiding. Alle aanvoer voor het personeel binnen de basis moest door de lucht geschieden. Het vliegveld lag op ca. 1500 voet hoogte, aan drie zijden ingesloten door heuvels tot een hoogte van ca. 6000 voet. De vierde zijde werd aan het eind van de startbaan begrensd door een 800 voet diep ravijn. Dit ravijn fungeerde als trog waardoor warme lucht omhoogkwam die zich mengde met de koudere lucht boven de startbaan, zodat er dagelijks tussen 10.00 en 14.00 uur meestal grondmist boven de baan was die visuele starts en landingen onmogelijk maakte. Daardoor was slechts gedurende 2½ à 3 uur per dag vliegverkeer mogelijk; de in deze tijd binnenkomende en vertrekkende transportvliegtuigen werden bij voortdurende door de vijand vanuit de bergen beschoten, zonder dat de mariniers daartegen effectief konden optreden. Steun uit de lucht was daarom noodzakelijk. [11]

Niet alleen in militair, maar meer nog in politiek opzicht was een overwinning van de Noordvietnamese en de Vietcong-grondstrijdkrachten voor hen van groot belang. Het beleg van Khe Sanh vertoonde immers grote overeenkomst met het beleg van Dien Bien Phoe, dat uiteindelijk had geleid tot het vertrek van de Fransen uit Vietnam in 1954. Het is uitsluitend te danken aan de mate van directe steun en interdictie, uitgebracht door bijna alle op dat moment voor die taken beschikbare typen vliegtuigen, dat de vijand daar zijn doel niet heeft kunnen bereiken. Onder centrale leiding van de commandant van de Zevende Luchtmacht werden in de periode tussen 23 januari en 1 april 1968 door de eenheden van de Zevende Luchtmacht zelf, alsmede door de Isk van de Amerikaanse Marine en de Mariniers dagelijks 400 cas-sorties gepland met een mogelijkheid nog 50 sorties extra uit te brengen indien plotseling een noodsituatie zou ontstaan. Werkelijk uitgebracht werden in deze periode door de Zevende Luchtmacht 2500 B-52- en 9700 overige sorties, door de Marine 5000 en door het Marinecorps 7000 sorties, in totaal derhalve 24.200 sorties d.w.z. gemiddeld ruim 310 per etmaal.

Bovengenoemde sorties werden nauwkeurig gecoördineerd met de vuurkracht van de belegerde mariniers: het gebied in een straal van 250 m rond de startbaan werd door de mariniers zelf met lichte wapens en mortieren bestreken, het gebied tussen een straal van 250 en 1100 m werd bestookt door jagers en jagerbommenwerpers, terwijl het gebied buiten 1100 m was bestemd voor de B-52's. In totaal werd bijna 100.000 t bommen, waarvan ca. 60.000 t door B-52's, afgeworpen en door de gevechtsvliegtuigen werden ca. 700.000 patronen verschoten.

Behalve de zware bommenwerpers werden voornamelijk Phantoms, Supersabres, Skyhawks en Canberra's ingezet. Als de weersomstandigheden het maar enigszins toelieten waren er FAC's met hun Birdog in de lucht, terwijl dagelijks gemiddeld 15 transporttoestellen (C-130 en C-123) goederen en versterkingen invlogen en gewonden mee terugnamen, voor zover zij tenminste konden landen. [12]

Aangenomen wordt dat slechts door de bovengenoemde acties van de Isk de mariniersbasis Khe Sanh werd behouden. De vijand leed zware verliezen en doordat tevens interdictie-acties tegen de vijandelijke aanvoerlijnen werden uitgevoerd kreeg de vijand een tekort aan voedsel, zodat zijn moreel werd gebroken. Naar schatting zijn in totaal 10.000

man gesneuveld of gewond; dit zal echter nooit precies kunnen worden vastgesteld aangezien de vijand zijn gewonden en doden altijd meenam. Uit het feit evenwel dat na het einde van het beleg grote voorraden munitie en wapens werden achtergelaten kan worden aangenomen dat de nederlaag voor de Vietcong en de Noordvietnamese gsk volledig is geweest. Uiteindelijk werd Khe Sanh op 1 april 1968 ontzet door eenheden van o.a. de Eerste Cavaleriedivisie van het Amerikaanse leger, uitgerust met grote hoeveelheden helikopters die niet alleen voor transporttaken, maar ook voor het verlenen van cas aan eigen grondtroepen werden ingezet.

Helikopters

Reeds vanaf 1962 werden in Zuid-Vietnam proeven genomen met bewapende helikopters type UH-1 als escorte van CH-21 helikopters in de tactische transportrol. Deze helikopters waren uitgerust met .30 machinegeweren en 2.75 raketten. Hiermee opgedane ervaringen leidden tot een tactische conceptie waarbij bewapende helikopters vlak vóór en tijdens het afzetten van „assault forces” dekking gaven tegen vijandelijk grondvuur. [13] Met name raketvuur, vaak met vertragingsontstekers, uitgebracht door helikopters tegen vijandelijke gsk die zich zeer dicht bij de eigen grond-

Afb. 7 Een CH-47 „Chinook”, ditmaal in zijn transportrol; dit type werd vele malen ingezet voor de redding van gecrashte helikopters en hun bemanningen uit vijandelijk gebied

Afb. 8 Een helikopter, type UH-1B Huey attack-helikopter; de outdoor-pylons bevatten in totaal 8 antitank Tow-missiles

troepen bevonden, was bijzonder effectief en werd door de eigen troepen als grote hulp ervaren. In 1967 werd door 1 Cavdiv de CH-47 „Chinook” helikopter (afb. 7) vele malen gebruikt om de Vietcong uit tunnels en onderaardse bunkers te verjagen en te dwingen tot het aangaan van een gevecht. Volgens Tolson [13] waren deze tunnels en bunkers door geen enkel conventioneel bombardement te verwoesten (de inzet van de B-52 heeft hij blijkbaar over het hoofd gezien; het is aannemelijk dat de C 1 Cavdiv van nature niet erg geneigd was steun te vragen aan de luchtmacht, maar liever zelf zijn cas wilde verzorgen). Hoe dan ook, met behulp van traangas en N-containers, afgevuurd vanuit Chinooks werd de Vietcong inderdaad uit zijn ondergrondse versterkingen verdreven. Een verbeterde versie van de Chinook, de „Go-go bird”, was uitgerust met pantserplaten, twee 20 mm Gatling boordkanonnen, 40 mm granaatwerpers en met .50 machinegeweren, buiten de organieke bewapening met N-containers, raketten en traangasgranaten. De gsk waren zeer tevreden met deze vorm van cas, die zeer doelmatig bleek tegen vijandelijke troepen maar uiteindelijk bleek toch dat deze Go-go birds — uit een oogpunt van kosteneffectiviteit — beter konden worden ingezet in hun oorspronkelijke transportrol (33 passagiers of, afhankelijk van de uitvoering, 16.000 tot 23.000 pond vracht). Een vliegende tank, zoals de opzet was geweest, van meer dan \$ 1 miljoen per stuk werd (in 1968) toch wel erg kostbaar gevonden. De UH-1G „Cobra” heeft echter wel voldaan.

Tolson noemt de volgende voordelen van het gebruik van helikopters boven vastvleugelige vliegtuigen. Een helikopter is veel wendbaarder en kan onder dekking van het terrein op veel geringere hoogte veel beter verrassingsaanvallen uitvoeren dan welk vliegtuig ook. Nadat de meest kwetsbare plaats van de vliegers met behulp van pantserbeplating beter was beschermd en de vliegers zelf waren uitgerust

met kogelvrije vesten bleek het, ondanks de geringe hoogte waarop werd geopereerd, toch nog zeer moeilijk voor de vijand om deze helikopters neer te halen (d.w.z. voor de Vietcong in Zuid-Vietnam). Ook is de observatiemogelijkheid uit een helikopter vele malen groter dan voor vliegers en waarnemers in vastvleugelige vliegtuigen. Vijandelijk vuur kan derhalve sneller worden ontdekt en direct op effectieve wijze worden beantwoord met raketten en of boordkanonnen. Ook de identificatie van eigen en vijandelijke gsk kan beter vanuit helikopters plaatsvinden (afb. 8).

Resultaten

Wat is nu het resultaat geweest van de inspanningen van de Amerikaanse lsk bij het verlenen van grondsteun aan de strijdkrachten op de grond? De afloop van het conflict in Vietnam is bekend, deze was beslist niet in het voordeel van de Amerikanen. Ondanks een overvloed aan personeel en materieel, een oneindig veel grotere logistieke ondersteuning en geavanceerde wapensystemen is het niet gelukt om in Zuid-Vietnam de Vietcong te overwinnen. Op het hoogtepunt van de strijd was 70% van het platteland in Zuid-Vietnam in Amerikaanse handen. Maar door de politieke verwickelingen hebben de strijdkrachten nooit een volledige overwinning kunnen boeken. Al naar gelang de politieke situatie konden bombardementen op Noord-Vietnam worden uitgebracht maar men is niet erin geslaagd op deze wijze de vijand op de knieën te krijgen. Daarbij komt dat de vijandelijke aanvoerlijnen naar Zuid-Vietnam grotendeels door Laos liepen, dat niet mocht worden aangevallen. Tevens was het de Amerikaanse gsk verboden om de gedemilitariseerde zone door te trekken om de vijand op eigen grondgebied aan te vallen. Ook de in latere jaren gebruikte moderne strijdmiddelen zoals sensors, stand-off wapens, laser-technieken en de maar gedeeltelijk succesvolle inzet van de F-111 (afb. 9)

Afb. 9 In latere jaren (na 1971) is ook de F-111 in Zuid-Vietnam ingezet voor het uitvoeren van, voornamelijk, interdictie-opdrachten; door vele technische problemen heeft de inzet van dit vliegtuig in deze rol niet geheel het verwachte resultaat opgeleverd

hebben niet kunnen leiden tot een beslissende overwinning. Het enige, overigens twijfelachtige, positieve punt dat naar voren komt is het feit dat in Zuid-Vietnam gedurende een aantal jaren verschillende tactische concepties voor wat betreft de inzet van lsk en gsk konden worden beproefd. Twijfelachtig, want de tegenstander speelde het spel nu eenmaal niet volgens de Westerse regelen der kunst, ook al waren er aanwijzingen dat in de laatste jaren van het conflict ook de tegenstander met meer en modernere wapens werd uitgerust (afb. 10).

Te verwachten omstandigheden in het Europese theater

Omstandigheden

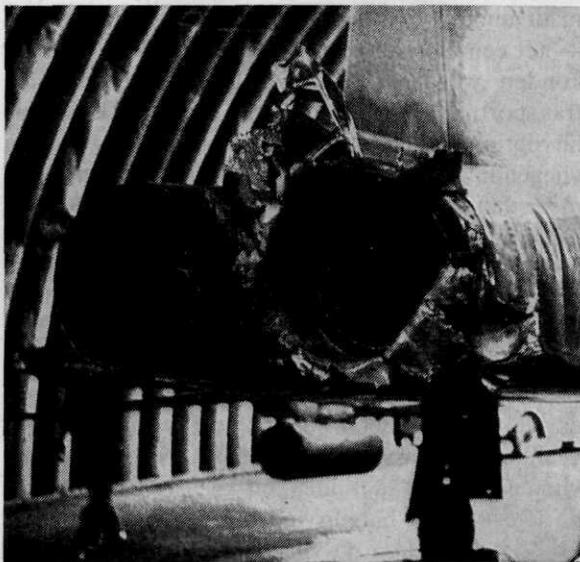
Welke lessen kunnen worden geleerd uit de in Zuid-Vietnam opgedane ervaringen? Allereerst moet worden beklemtoond dat de omstandigheden in Europa, zoals reeds is gezegd, niet onaanzienlijk verschillen met die in Zuid-Vietnam. In Europa zal wél een duidelijke frontlijn bestaan, waarlangs geregelde troepen elkaar zullen bestrijden, in tegenstelling tot de guerrilla zonder frontlijn in Zuid-Vietnam. Het tweede grote verschil is de mate van luchtoverwicht. Uitgaande van de veronderstelling dat een (beperkt) conflict in Europa zal aanvangen met conventionele wapens, is het te verwachten dat de potentiële tegenstander in de aanvang het luchtoverwicht zal bezitten. Voordat de NAVO-lsk zullen kunnen worden ingezet voor het verlenen van adequate directe steun aan de gsk zal eerst een, zij het tijdelijk en plaatselijk, luchtoverwicht moeten worden bevochten. Aan te nemen is dat de F-16

Afb. 10 Eveneens in latere jaren is ook de SAM-7 in Zuid-Vietnam door de geregelde Noordvietnamese troepen gebruikt; hoewel de hier afgebeelde F5 (gevolgen door een Zuidvietnamese vlieger) ernstig door een SAM-7 werd beschadigd, gelukte het de vlieger zijn kist, op één motor vliegend, veilig weer aan de grond te zetten

hiervoor beter geschikt is dan de F-104 om, ondanks een overmacht aan de andere zijde, directe steun uit te brengen. Directe steun die de NAVO-gsk juist in het begin van het conflict hard nodig zullen hebben.

Tijdfactor

In Zuid-Vietnam was de tijd tussen „aanvraag” en „aflevering” bijzonder kort. In het algemeen waren de vliegtuigen binnen een half uur nadat de desbetreffende Cgsk om directe steun had verzocht, ter plaatse. In Europa zal deze tijd veelal langer zijn, zoals de ervaring heeft geleerd, hoewel de verwachte grotere mobiliteit en verscheidenheid in vuurkracht van de vijandelijke strijdkrachten hier ten minste een zelfde korte tijd zouden vereisen. In Europa zou een dergelijke korte tijd alleen kunnen worden bereikt indien voortdurend al vliegtuigen in de lucht zouden zijn hetgeen, gezien het gebrek aan luchtoverwicht, geen reële mogelijkheid kan worden genoemd. Een tweede mogelijkheid zou zijn

de vliegtuigen dichter achter de frontlijn te stationeren, maar dit is uit een oogpunt van kwetsbaarheid alleen maar te vermijden, tenzij er een min of meer statisch front zou ontstaan, maar ook dat is niet erg waarschijnlijk.

Bewapening

Het gebruik van de verschillende soorten bewapening, zoals dat in Zuid-Vietnam kon geschieden, zal in Europa zeker moeten worden beperkt. De dichte bevolkingscentra verhinderen te enen male „indiscriminate bombing”. De inzet van B-52's voor het uitbrengen van directe steun in Europa is dan ook hoogst onwaarschijnlijk. Daar staat tegenover dat door de steeds meer verfijnde techniek het aanvallen van puntdoelen — in theorie — meer succes zou moeten opleveren dan zoals dit in Vietnam gebeurde.

Methoden

In Zuid-Vietnam kon de FAC ongestoord het doel markeren, de gevechtsvliegtuigen naar het doel leiden en de uitwerking van de aanval controleren.

Zo nodig konden doelen vier- tot vijfmaal achtereen worden aangevallen, net zolang totdat alle munitie was afgeworpen. Weliswaar zijn de hierboven reeds gereleveerde technische mogelijkheden verbeterd, maar de steun van een FAC hierbij zal veel geringer zijn. Het is zelfs de vraag of, gezien de verwachtingen ten aanzien van het luchtoverwicht, directe steun met behulp van een „airborne” FAC mogelijk zal zijn. Men kan zich indenken dat alleen door gebruik te maken van helikopters de FAC vanuit de lucht nog zijn taak zal kunnen vervullen

en dat voor het overige FAC-activiteiten vanaf de grond zullen moeten plaatsvinden, hetgeen zijn mogelijkheden uiteraard zal beperken.

ECM

Behalve de hierboven reeds genoemde beperkingen moet in het Europese theater rekening worden gehouden met aanzienlijke ECM-activiteiten door de potentiële vijand. Dit laatste vormt een ernstige bedreiging voor de zo noodzakelijke coördinatie tussen gsk en lsk. Aangezien bovendien is gebleken dat de lvd-middelen van de Warschau-Pactlanden boven het gevechtsterrein de laatste jaren aanzienlijk zijn uitgebreid en verbeterd zal de tactische conceptie van de NAVO-lsk ook hierom moeten worden aangepast.

Slotwoord

Ondanks de grote verschillen in omstandigheden, tegenstander en mogelijkheden tussen het theater in Zuid-Vietnam en in Europa moet de NAVO lering trekken uit de in Zuid-Vietnam opgedane ervaringen. Juist nu meer en meer duidelijk wordt dat de strijdkrachten in de Warschau-Pactlanden voortdurend worden uitgerust met moderne, veelal offensieve, wapensystemen getuigt het van kortzichtigheid volledig te vertrouwen op behaalde (schijn)resultaten op veiligheidsconferenties en internationale ontwapeningsbesprekingen. Het streven naar veiligheid en ontspanning zal doorgang moeten vinden maar dit mag niet leiden tot een vermindering van de — en dit zij uitdrukkelijk gezegd — *defensieve kracht* van de NAVO-bondgenoten in Europa.

Literatuur

1. Nota inzake de keuze van een opvolger van de F-104G voor de KLu. Aangeb. aan de voorz. der Tweede Kamer der Staten-Generaal (brief MvD nr 347.389/4V, d.d. 27 mei 1975).
2. *The air war in Indo-China*. Air War Studygroup, Cornell Univ., Boston (1972).
3. Zie 2.
4. W. Momyer — Close air support. *Nat. Defense* (1973) (11/12).
5. a. P. Brighton — The war in South-Vietnam, some lessons in the use of air power. *RAF Quart.* (1968)(4).
b. J. S. Butz — They pinpoint the targets. *Air Force Space Dig. Int.* (1966)(7).
c. J. S. Butz — Tactical air power in Vietnam, the trial by fire. *Air Force Space Dig. Int.* (1966)(8).
d. P. W. Helmore — Air operations in Vietnam. *J. R.U.S.I. for Def. Studies* (1967)(1).
e. W. A. Kinney — Tacair Vietnam. *Airman* (1968)(7).
- f. R. R. Rodwell — In-country strike. *Flight Int.* (1967)(12 jan).
6. Zie 4.
7. Zie 5d.
8. Zie 5d.
9. Zie 2. (Berekend werd dat de gemiddelde kosten per sortie in de periode 1.7.1968 - 30.6.1970, waarbij 27 t bommen werd afgeworpen, \$ 41.400 waren; de kosten van één missie van zes B-52's bedroegen derhalve ca. \$ 250.000.)
10. W. K. C. Antheunissen — Strategic Air Command boven Vietnam. *Mil. Spect.* 138(1969)(10)458.
11. B. W. McLaughlin — Khe Sanh, keeping an outpost alive. *Air Univ. Rev.* (1968)(11/12).
12. C. E. Wetts — Aerial resupply for Khe Sanh. *Mil. Rev.* (1972)(12).
13. J. J. Tolson — *Air mobility 1961-1971*. Washington (1973).

NIEUWE UITGAVEN

Iran, de ontwikkeling naar een zelfstandige buitenlandse politiek, door F. M. Roschar, 60 blz. Uitg.: Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, Den Haag, 1975. Prijs: f 4,—.

De publikaties van het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken houden zich in het algemeen bezig met actuele problemen die op enigerlei wijze in verband staan met het vraagstuk van oorlog en vrede. Dat is ook weer het geval met het kortelings verschenen deel 4 uit de NIVV-reeks, dat gewijd is aan een der interessantste landen van het Midden-Oosten, Iran. Wie de ontwikkelingen van de laatste jaren in dat gebied heeft gevolgd zal kunnen beamen dat het rijk van Sjah Mohammed Reza Pahlevi zonder twijfel moet worden gezien als een dominante machtsfactor in de regio rond de Perzische Golf. Het heeft zich in verrassend korte tijd gemanifesteerd als een niet te onderschatten tegenspeler van de Sovjet-Unie, waarvoor het om historische redenen slechts een minimum aan sympathie kan koesteren. Desalniettemin is het evenmin bereid willoos mee te wandelen aan de hand van de Verenigde Staten. Tegenover het onberekenbare Indiase subcontinent gaat van Iran onmiskenbaar een stabiliserende invloed uit, en meer dan eens is in het recente verleden gebleken dat het land van de pauwentroon fungeerde als rem op een riskant machtsstreven van Egypte. De verbluffende groei van de Perzische economie heeft al evenzeer de aandacht getrokken als de opzienbarende uitbreiding van zijn militaire potentieel, waarvan kan worden gezegd dat het aanzienlijk meer omvat dan nodig zou kunnen zijn om de Golf ook werkelijk Perzisch te doen blijven. In hoeverre Iran ook in zijn buitenlandse politiek op weg is naar een hegemoniepositie op de drempel tussen Oost en West is dan

ook een vraag die zeer velen bijzonder interesseert. Voor die belangstellenden is zowel de heldere schets als de gedegen analyse die Roschar in zijn goed leesbare en voortreffelijk gedocumenteerde boekje aan de lezers voorschotelt, zonder meer een aanwinst. W. WALTHUIS

Tuchtrecht, door G. E. Langemeijer e.a., 148 blz. Uitg.: Tjeenk Willink, Zwolle, 1975. Prijs: f 22,50.

In de door de redactie van het Nederlands Juristenblad verzorgde serie „Boekenreeks NJB” verscheen aan het einde van het afgelopen jaar een tweede deeltje, over een onderwerp dat zeker niet uitsluitend rechtskundigen belang inboezemt. Dat blijkt al aanstonds uit de vraagstelling waarmee de titel Tuchtrecht wordt vervolgd: „voor journalisten? voor voetballers? voor advocaten? voor politie? voor medici? voor militairen?”. Op die vragen wordt het antwoord gegeven in zes opstellen van de hand van deskundigen.

Ter inleiding op hun meer specifieke beschouwingen dient een algemene bespiegeling van mr. G. E. Langemeijer over „Tuchtrechtspraak”. Mr. G. A. I. Schuijt verklaart daarna „Tuchtrecht voor journalisten bestaat niet” en zet uiteen dat hij daarmee ten volle vrede kan hebben omdat de Raad voor de Journalistiek een veel betere oplossing biedt. Vervolgens levert mr. A. Wassing een bijdrage over het momenteel zo fel omstreden „Voetbaltuchtrecht: een inventarisatie”, waarin hij niet nalaat de problematiek van tucht- en strafrecht te bezien met name waar het om de sancties gaat. De „Ontmanteling van het advocatentuchtrecht” — aangezien sommige leden van de balie zich niet langer wensen te houden aan huns inziens verouderde ereregels zodat hun tuchtrecht vergelijkbaar is geworden met een

ui die men schilt tot er niets van overblijft — wordt besproken door mr. P. Boeles, waarna prof. mr. Th. W. van Veen pleit voor een uitbreiding van het relevante artikel uit het Wetboek van Strafvordering, enerzijds om de politie voor een werkelijk over de schreef gaan te kunnen corrigeren en anderzijds om haar te beschermen tegen al te lichtvaardige klachten, onder de titel „Klachten over de politie en artikel 12 Wetboek van Strafvordering”. Prof. dr. J. F. Rang spreekt zich uit over het „Medisch tuchtrecht” dat van zo groot belang is voor de verhoudingsrelatie tussen de patiënt en de beoefenaren van de gezondheidszorg. Ten slotte wordt „Het militaire tuchtrecht” onder de loep genomen door prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch en mr. F. F. Langemeijer. Het ligt in de rede dat vooral dit laatste opstel met meer dan gewone interesse zal worden gelezen door het merendeel van de lezers van de Militaire Spectator. En verder stimuleren van die te verwachten belangstelling is ongetwijfeld overbodig: de renomme van de beide auteurs garandeert een boeiende verhandeling over dit hete hangijzer van onze dagen. Daarin wordt de lezer allerminst teleurgesteld. Zonder meer kan worden gesteld dat alleen al dit opstel — zonder daarmee de overige medewerkers ook maar in het minst te kort te willen doen — de aanschaf van dit boekwerk volkomen rechtvaardigt: het bevat een volledige schets van de ontwikkeling van het militaire tuchtrecht, die eigenlijk niemand ongelezen zou mogen laten, en verschaft een duidelijk inzicht in de opvattingen van diegenen die zich tot dusverre hebben uitgesproken over de wenselijkheid van wijzigingen in het militaire tuchtrecht. Voor hen die wellicht nog een laatste aansporing van node zouden kunnen hebben alvorens zij kennis nemen van de inhoud van dit boek, zij die aanspo-

ring tot lezen te extraheren uit de laatste alinea van het opstel van Van den Bosch en Langemeijer, die als volgt luidt.

Het Nederlandse volk heeft het nu eenmaal nodig geacht dat Nederland over een krijgsmacht beschikt tot handhaving van de belangen van de staat. Dat is een aangelegenheid die reeds in vredetijd grote persoonlijke en materiële offers vergt. Daarom moet ervoor worden gezorgd dat het beschikbare potentieel aan personeel en materieel een zo groot mogelijke kans krijgt de gestelde doelen te bereiken, dat er zo min mogelijk belemmeringen zijn waardoor de krijgsmacht in de uitoefening van haar taak kan worden gehinderd. Een goed militair straf- en tuchtrecht behoort tot de noodzakelijke uitrusting van elke krijgsmacht. Of het komende recht als zodanig kan worden gekwalificeerd, is een vraag die niet door iedereen met een gerust hart bevestigend zal worden beantwoord.

W. WALTHUIS

Uniformen uit de Tweede Wereldoorlog, 1 - Het leger, door A. Mollo, 80 blz., geïll. Uitg.: Van Holkema & Warendorf, Bussum, 1975. Prijs: f 14,50.

Het is, zoals bekend, het beleid van dit blad slechts bij hoge uitzondering aandacht te besteden aan boeken en soortgelijke publikaties wanneer het niet de oorspronkelijke uitgave daarvan of een aanzienlijk gewijzigde herdruk betreft. Een dergelijke uitzondering kan zich voordoen wanneer de Nederlandse vertaling van een oorspronkelijk werk niet blijkt onder te doen voor het origineel of wanneer zij, om welke reden dan ook, naar verwachting het oorspronkelijke boek geheel van de Nederlandse markt zal weghouden. Een dergelijke situatie doet zich nu

voor met het thans gerecenseerde boekwerk, dat zojuist is verschenen als vertaling van het oorspronkelijk onder de titel „Army uniforms of World War 2” bij Blandford Press in Londen uitgegeven album. In de Nederlandse vertaling — waarvoor de voorzitter van het Airborne museum, majoor b.d. B. G. J. de Vries, tekent — maakt het deel uit van een nieuwe, populaire serie die door de uitgevers wordt uitgebracht onder de verzamelnaam MILITAIR MEMORIAAL, klaarblijkelijk gericht op een nog steeds omvangrijke markt van mensen die de militaire geschiedenis als hobby hebben.

De vertaler heeft zich weten te verzekeren van een alleszins competente groep van helpers: de Sectie krijgsgeschiedenis van de Koninklijke landmacht, het Helderse Marinemuseum, het Nederlands leger- en wapenmuseum „Generaal Hoefler”, het Airborne museum en een aantal andere deskundigen hebben zich ingespannen om de tekst die de meer dan tweehonderd illustraties — alle in kleur! — begeleidt, volledig verantwoord te doen zijn. De liefhebbers kunnen hun hart ophalen aan dit album, dat binnen afzienbare tijd zal worden gevolgd door een overeenkomstige publikatie over de uniformen van zee- en luchtmacht in de Tweede Wereldoorlog, terwijl bovendien een volgend album zal worden gewijd aan de „Nederlandse militaire voertuigen”, een ander aan de „Blanke wapens” en weer een ander aan de Nederlandse artillerie.

Vanzelfsprekend is het onmogelijk, in een zo beperkt aantal bladzijden als het album telt, een volledig beeld te tekenen van alle vierentwintig nationale krijgsmachten wier eenheden aan de Tweede Wereldoorlog hebben deelgenomen. Het siert de oorspronkelijke samenstellers dat zij zich daarom weloverwogen beperkingen hebben willen opleggen door het kiezen van een bepaalde systematiek waardoor het geheel aan

overzichtelijkheid heeft gewonnen: alle belangrijke fasen van de Tweede Wereldoorlog werden in beeld gebracht in chronologische volgorde, waarbij steeds een opperofficier, een officier en een on- of laaggegradeerde van de opponenten zijn afgebeeld.

De illustraties — van de hand van Malcolm McGregor — werden vervaardigd naar authentiek fotomateriaal en zijn, zonder overdrijving, een lust voor het oog. Voor modelbouwers en soortgelijke hobbyisten kan men zich bezwaarlijk een betere basisinformatie wensen. Daarbij gaat onmiskenbaar de voorkeur wél uit naar de kleurrijke illustraties, in tegenstelling tot de — voor f 9,90 verkrijgbare — uitvoering in zwart-wit: het komt toch al verbazingwekkend voor dat een boekwerk met meer dan tweehonderd afbeeldingen in kleur, gedrukt op kunstdrukpapier van een dergelijke kwaliteit, tegen een zó lage prijs kan worden geleverd!

Kortom, kennis nemen van dit album betekent slechts dat naar de volgende delen uit de serie MILITAIR MEMORIAAL gretig zal worden uitgezien. Daarbij zij ten overvloede nog vermeld dat de uitgevers een aantrekkelijke korting geven indien meer exemplaren aan één adres kunnen worden afgeleverd (1 - 11 ex. 15%, 11 - 26 ex. 20%, 26 - 50 ex. 25%), waardoor het voor bepaalde groepen onzer lezers — te danken bv. aan onderwijsinstellingen e.d. — nóg vreemder zou worden zich dit boek te ontzeggen.

W. WALTHUIS

